

Onderzoek naar de praktijk in 2014

NBA

Het verhaal achter de controle

De accountant in de
aandeelhoudersvergadering (AVA)

© 2015 NBA

Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij door middel van druk, fotokopieën, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de NBA.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	Management samenvatting	6
3	Actuele ontwikkelingen	7
3.1	Uitgebreidere controleverklaring	7
3.2	Maatregelen verbetering kwaliteit accountantscontrole	7
3.3	Invoering verplichte kantoorrotatie	8
4	Onderzoeksopzet	9
4.1	Populatie	9
4.2	Methode	9
4.3	Onderzoeksvragen	9
5	Onderzoeksresultaten	11
5.1	Aanwezigheid accountant	11
5.2	Herstelplicht accountant	12
5.3	Instructies aan aandeelhouders	12
5.4	Presentaties door accountant	13
5.4.1	Kwantitatief	13
5.4.2	Kwalitatief	14
5.4.3	Belangrijkste onderdelen uit management letter	16
5.5	Vragen van aandeelhouders	16
5.5.1	Kwantitatief	16
5.5.2	Invloed nieuwe controleverklaring	16
5.5.3	Kwalitatief	16
5.5.4	Nieuwe controleverklaring	20
5.5.5	Accountantswissel	20

Bijlagen

1	Brief van de VEB van 3 januari 2013 aan BDO, Deloitte, EY, KPMG, Mazars en PWC	22
2	Brief van de VEB van 20 januari 2014 aan BDO, Deloitte, EY, KPMG, Mazars en PWC	29
3	Onderzoekspopulatie	36
4	Lijst met onderzoeksvragen	37
5	Brief van de NBA aan de VEB van 27 maart 2014	40

01 | Inleiding

Begin 2013 verzocht de VEB de bij de zes grootste accountantskantoren aangesloten accountants om tijdens de algemene vergadering van aandeelhouders meer uitleg te geven over hun controlewerkzaamheden en bevindingen.¹ De NBA stelde eind vorig jaar op basis van eigen onderzoek vast dat de accountants in 2013 serieus aan de slag waren gegaan met deze oproep.² Begin 2014 sprak de VEB de hoop en verwachting uit dat accountants en beursvennootschappen deze positieve ontwikkeling in 2014 zouden voortzetten.³ De NBA heeft onderzocht of ook deze verwachting van de VEB is waargemaakt. In dit rapport vindt u de uitkomsten van dit onderzoek. Hierbij is ook aandacht geschonken aan actuele ontwikkelingen in verband met het optreden van de accountant in de algemene vergadering. De in dit rapport opgenomen passages uit vergaderingen van aandeelhouders zijn letterlijk overgenomen uit de door betreffende ondernemingen op hun websites gepubliceerde (concept) notulen van deze vergaderingen.

Aan het onderzoek hebben meegewerkt:

- mr. Véronique Stoffels (projectleider), NBA
- drs. Mike Tagage RA, BDO Audit & Assurance B.V.
- drs. Michel Wanders, Wanders Management Consultancy
- Daan Spaargaren, BA, Eumedion
- Jenny Dankbaar (stafmedewerker), NBA

¹ Zie bijlage 1: Brief van de VEB van 3 januari 2013 aan BDO, Deloitte, EY, KPMG, Mazars en PWC

² NBA rapport 'Accountant, wat heb je te vertellen?', De accountant in de aandeelhoudersvergadering (AVA), Onderzoek naar de praktijk in 2013'

³ Zie bijlage 2: Brief van de VEB van 20 januari 2014 aan BDO, Deloitte, EY, KPMG, Mazars en PWC

02 | Managementsamenvatting

Accountants hebben in 2014 voor het tweede opeenvolgende jaar serieus invulling gegeven aan de oproep van de VEB om in de aandeelhoudersvergadering uitleg te geven over hun controlewerkzaamheden en bevindingen. De VEB verwacht ook dat de accountant in zijn verklaring meer aandacht besteedt aan de belangrijkste controlebevindingen. Bij 39% van de onderzochte vergaderingen bleek de accountant over boekjaar 2013 al een uitgebreidere controleverklaring te hebben verstrekt. De belangrijkste zaken die de accountant bij de controle is tegengekomen worden hierin expliciet vermeld. Hiermee is geanticipeerd op de uitgebreidere controleverklaring die vanaf boekjaar 2014 door de NBA verplicht is gesteld.

Evenals vorig jaar was de accountant slechts bij één aandeelhoudersvergadering niet aanwezig. Het bij aanvang van de vergadering noemen van de aanwezigheid van de accountant en het communiceren over de ontheffing van zijn geheimhoudingsplicht blijft voor veel ondernemingen nog een aandachtspunt. Ook publiceren nog niet alle ondernemingen de concept notulen van de jaarvergadering tijdig op hun website.

Dit jaar werd in vergaderingen in vergelijkbare mate als vorig jaar door de accountant een presentatie verzorgd (57%). Meer accountants moeten dit nog actief oppakken. Hierbij kan worden aangesloten bij de nieuwe uitgebreidere controleverklaring. Veel accountants hebben dit in hun in 2014 verzorgde presentaties al gedaan. Zo wordt bij voorbaat antwoord gegeven op veel van de vragen die bij aandeelhouders leven.

Aandeelhouders stelden in 2014 veel meer vragen dan het jaar daarvoor. Deze betroffen vooral de controlewerkzaamheden en de rapportering door de accountant. De accountant gaf echter niet altijd antwoord op de gestelde vraag. Zo worstelden meerdere accountants met vragen over de materialiteit, een van de elementen uit de nieuwe controleverklaring.

Een regelmatig terugkerende vraag was die over de follow-up van de management letter. Wanneer de accountant een betekenisvolle presentatie verzorgt, komen elementen uit de management letter vanzelf aan bod. Dit houdt niet tegen dat de aanbeveling voor accountants om de voorzitter van de raad van commissarissen (of auditcommissie) in de vergadering de belangrijkste onderdelen uit de management letter te laten behandelen van toepassing blijft.

In verband met de aanstaande verplichte kantoorrotatie kwamen accountantswisselingen in de onderzochte vergaderingen regelmatig aan bod. Aandeelhouders zijn kritisch waar het gaat om de opdrachtvervulling van de accountant. Wat dat betreft kunnen accountants zich niet altijd verschuilen achter de raad van bestuur of de raad van commissarissen.

Aandeelhouders moeten er op kunnen vertrouwen dat de accountant de aan hem opgedragen controlewerkzaamheden zo goed mogelijk vervult. Door het verstrekken van een uitgebreidere controleverklaring en het in aanvulling daarop actief optreden in de vergadering van aandeelhouders, werkt de accountant mee aan het waarmaken van dit in hem gestelde vertrouwen.

03 | Actuele ontwikkelingen

3.1 Uitgebreidere controleverklaring

De International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) heeft in juli 2013 voorstellen gepresenteerd voor het verhogen van de informatieve waarde van de controleverklaring. Deze voorzien onder meer in het vermelden van de belangrijkste zaken die de accountant gedurende de controle is tegengekomen. In september 2013 diende het Tweede Kamerlid Nijboer een motie in waarin hij pleitte voor het verbeteren van de signaleringsfunctie van accountants en het hiertoe uitbreiden van de eisen die artikel 2:393 lid 5 BW stelt aan de inhoud van de accountantsverklaring. Op 27 mei 2014 nam de Tweede Kamer deze motie aan.⁴ En in april 2014 werd een akkoord bereikt over nieuwe Europese regelgeving waarin ook nadere eisen worden gesteld aan de inhoud van de accountantsverklaring.⁵ Voor de NBA waren deze ontwikkelingen voldoende reden om vanaf boekjaar 2014 een nieuwe controleverklaring verplicht te stellen voor alle beursgenoteerde ondernemingen in Nederland. Uit onderzoek blijkt dat in Nederland over boekjaar 2013 al bij 38% van de AEX-, AMX- en AScX-fondsen een meer informatieve verklaring is verstrekt. Hierin noemen accountants in ieder geval de belangrijkste zaken die zij bij de controle zijn tegengekomen.⁶ Een mogelijk verband tussen het al dan niet toepassen van de nieuwe controleverklaring en het optreden van de accountant in de algemene vergaderingen is in dit onderzoek betrokken.

3.2 Maatregelen verbetering kwaliteit accountantscontrole

In mei 2014 nam de Tweede Kamer een motie aan waarin de accountantssector werd gevraagd met voorstellen te komen ter verbetering van de kwaliteit van de accountantscontrole.⁷ Een door de NBA en een aantal accountantskantoren in het leven geroepen werkgroep heeft eind september 2014 een pakket aan maatregelen gepresenteerd.⁸ Volgens een voorgestelde maatregel voert de accountant actief het woord in de algemene vergadering van aandeelhouders en dient hij, indien dit hem niet wordt toegestaan, de opdracht niet te accepteren. Volgens een andere maatregel dient de accountant de raad van commissarissen en de raad van bestuur te allen tijde toe te staan om in het jaarverslag of tijdens de algemene vergadering informatie te verstrekken over de inhoud van de managementletter. In het kader van dit onderzoek zijn ook deze aspecten in ogenschouw genomen.

⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2013-2014, 32 681, nr. 8

⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2013-2014, 32 681, nr. 4

⁶ Zie Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie, november 2014, 'Nieuwe controleverklaring bezig aan snelle opmars' van Auke de Bos en Henk Strating en het PWC rapport, april 2014, 'Klare taal! Benchmark controleverklaring 'nieuwe stijl' onder Nederlandse beursfondsen'

⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 2013-2014, 32 681, nr. 9

⁸ Werkgroep toekomst accountantsberoep rapport van 25 september 2014 'In het publiek belang'

3.3 Invoering verplichte kantoorrotatie

Op 1 januari 2016 treedt nieuwe wetgeving in werking op grond waarvan beursgenoteerde ondernemingen in Nederland minimaal elke 10 jaar van accountantskantoor moeten wisselen. Deze termijn sluit aan op de in Europees verband afgesproken regelgeving voor een verplichte kantoorrotatie die halverwege 2016 van toepassing wordt.⁹ Vooruitlopend hierop vinden in Nederland al de nodige accountantswisselingen plaats. Onderzocht is in hoeverre dit onderwerp in de jaarvergaderingen een rol heeft gespeeld.

9 Verordening (EU) Nr. 537/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang en tot intrekking van Besluit 2005/909/EG van de Commissie

04 | Onderzoeksopzet

4.1 Populatie

Evenals het onderzoek van vorig jaar is dit onderzoek gericht op ondernemingen waarop de Nederlandse code corporate governance van toepassing is. In best practice bepaling V.2.1 van deze code staat opgenomen dat de accountant de algemene vergadering bijwoont en daarin bevoegd is het woord te voeren. Dit betekent dat aan de Amsterdamse beurs genoteerde buitenlandse ondernemingen, zoals Shell en Air France-KLM, niet zijn betrokken in het onderzoek. In tegenstelling tot vorig jaar zijn de lokale fondsen niet in het onderzoek betrokken, maar wel die in de indexen AEX, AMX en AScX. Eén onderneming viel buiten het onderzoek vanwege een afwijkend boekjaar. De totale onderzoekspopulatie bestond daarmee uit 66 ondernemingen.¹⁰

4.2 Methode

Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van de (concept) notulen van de in 2014 gehouden jaarvergaderingen. Uit artikel 2:108 BW volgt dat, wanneer bij de statuten niet een kortere termijn is gesteld, de jaarvergadering wordt gehouden binnen zes maanden na afloop van het boekjaar van de vennootschap. Uit de Nederlandse code corporate governance vloeit voort dat ondernemingen de concept notulen uiterlijk drie maanden na afloop van de vergadering publiceren. Van 52 ondernemingen bleken de (concept) notulen op 1 oktober 2014 raadpleegbaar op hun respectieve websites. Na telefonische navraag bij de overige ondernemingen kwamen van nog eens 4 ondernemingen de (concept) notulen beschikbaar voor het onderzoek. Dit betekent dat uiteindelijk van 56 ondernemingen (85% van de onderzoekspopulatie) de voor het onderzoek benodigde informatie is verkregen.¹¹ De in het onderzoek van vorig jaar opgenomen aanbeveling om (concept) notulen binnen de voorgeschreven termijn van drie maanden op de website van de onderneming te plaatsen blijkt dus nog niet door alle ondernemingen ter harte genomen.

4.3 Onderzoeksvragen

Om vergelijking met het onderzoek van vorig jaar mogelijk te maken diende de toen gebruikte lijst met onderzoeksvragen als uitgangspunt. Ten opzichte van vorig jaar is wel een aantal vragen toegevoegd.¹² Dit naar aanleiding van de in het onderzoeksrapport van vorig jaar opgenomen aanbevelingen ten aanzien van respectievelijk het tijdig plaatsen van de (concept)

¹⁰ Zie bijlage 3: Onderzoekspopulatie

¹¹ Zie bijlage 3: Onderzoekspopulatie

¹² Zie bijlage 4: Lijst met onderzoeksvragen

notulen van de algemene vergadering op de website van de onderneming, het geven van instructies aan de algemene vergadering rondom het optreden van de accountant en het aan de orde stellen van respectievelijk de herstelplicht en ontheffing van de geheimhoudingsplicht van de accountant. In verband met de aanstaande verplichte kantoorrotatie is tot slot de vraag opgenomen of in het geval van een accountantswissel zowel de nieuwe als de oude accountant aanwezig waren tijdens de algemene vergadering.

05 | Onderzoeksresultaten

5.1 Aanwezigheid accountant

Het onderzoek wijst uit dat de accountant in 55 vergaderingen (98% van de bestudeerde notulen) aanwezig was. In 2013 lag dit percentage op 99%. Evenals vorig jaar ontbrak alleen de accountant bij de jaarvergadering van Nedap.

In de notulen van de betreffende vergadering op de **website van Nedap** staat hierover:

“De heer Diaz las in de corporate governance paragraaf dat de raad van commissarissen het niet noodzakelijk acht dat de accountant aanwezig is. Hij vindt dit een gemiste kans nu de trend is dat de accountant een steeds grotere rol gaat spelen in de AVA. Hij pleit ook bij Nedap de accountant aanwezig te laten zijn in deze vergadering. De voorzitter bedankt de heer Diaz voor deze suggestie.”

In het **jaарverslag van Nedap** over boekjaar 2013 wordt hierover gemeld:

“De controleverklaringen van de accountant bij Nedap zijn ongeclausuleerd, waardoor geen nadere toelichting nodig is. Mochten er onverhoopt clausules in voorkomen, dan zullen deze in het jaarverslag nader worden toegelicht op grond van de verantwoordingsplicht die commissarissen en directie hebben tegenover aandeelhouders. De aanwezigheid van de accountant in de aandeelhoudersvergadering is naar de mening van de commissarissen en directie dan ook overbodig.”

Deze motivatie is ten opzichte van 2013 ongewijzigd. De externe accountant van Nedap heeft bij de jaarrekening over boekjaar 2013 daarentegen wel een uitgebreidere controleverklaring verstrekt.

Bij in ieder geval 10 ondernemingen waarvan de (concept) notulen zijn bestudeerd was sprake van een accountantswissel.¹³ In 6 vergaderingen bleken zowel de nieuwe als oude accountant aanwezig te zijn. Een compleet beeld ontbreekt, want in het geval van 8 ondernemingen kon aan de hand van de (concept) notulen niet worden bepaald of al dan niet sprake was van een accountantswissel.

Vanwege het belang dat de VEB hecht aan het optreden van de accountant tijdens de jaarvergadering is evenals vorig jaar de aanwezigheid van de VEB bij de algemene vergaderingen onderzocht. Aan de hand van de (concept) notulen kan worden vastgesteld dat de VEB in ieder geval bij 50 vergaderingen aanwezig was. Uit navraag blijkt dat de VEB bij 52 vergaderingen (93% van de onderzochte notulen) vertegenwoordigd was.

13 Uit de evaluatie van het AVA-seizoen 2014 van Eumedion blijkt dat twintig beursvennootschappen dit jaar aan hun AVA een wissel van accountantskantoor voorlegden

5.2 Herstelplicht accountant

Wanneer een accountant betrokken is bij of in verband wordt gebracht met informatie die materieel onjuist, onvolledig of misleidend is, dient de accountant zich hiervan te distantiëren.¹⁴ Indien de accountant gedurende de jaarvergadering tot de conclusie komt, dat het bestuur van de rechtspersoon, de raad van commissarissen of auditcommissie, mededelingen doen, die naar zijn oordeel een materieel onjuiste voorstelling van zaken geven, zal de accountant om correctie verzoeken of om een schorsing van de vergadering te vragen. Tijdens de schorsing zal hij de betrokkene(n) verzoeken de verstrekte informatie te corrigeren.¹⁵

In verband met deze zogenaamde 'herstelplicht' van de accountant werd in het vorige onderzoeksrapport voor ondernemingen de aanbeveling gedaan om altijd bij aanvang van de vergadering de aanwezigheid van de accountant aan te kondigen, zodat aandeelhouders er op kunnen vertrouwen dat de mededelingen van de ondernemingen geen materiële onjuistheden bevatten.

In dit onderzoek werd in 39 gevallen de aanwezigheid van de accountant expliciet genoemd bij aanvang van de vergadering (70% van de bestudeerde notulen). Voor in ieder geval 16 ondernemingen (29% van de bestudeerde notulen) is dit nog een aandachtspunt. Daar werd de accountant veelal pas geïntroduceerd bij de behandeling van de jaarrekening of het jaarverslag. Het antwoord op de vraag of de accountant slechts een deel van de vergadering heeft bijgewoond bleek overigens lastig te achterhalen aan de hand van de notulen.

In geen van de onderzochte vergaderingen voelde de accountant zich genoodzaakt gebruik te maken van zijn herstelplicht. Wel valt op dat de **accountant van Ballast Nedam** hier in zijn presentatie bij het agendapunt voorafgaand aan de vaststelling van de jaarrekening 2013 expliciet een opmerking over maakt:

“U heeft al een behoorlijk aantal mededelingen van het bestuur en de commissarissen gehoord en ik kan u zeggen dat er tot nu toe geen materiële onjuiste voorstelling van zaken is gegeven in relatie tot de jaarrekening of onze controleverklaring.”

5.3 Instructies aan aandeelhouders

Uit de Nederlands code corporate governance volgt dat de externe accountant alleen kan worden bevraagd over zijn controlewerkzaamheden en over zijn verklaring bij de jaarrekening. De inhoud van de jaarrekening is de primaire verantwoordelijkheid van het bestuur van de onderneming. In het onderzoeksrapport van afgelopen jaar stond voor ondernemingen de aanbeveling om hierover duidelijke instructies te geven aan de aandeelhouders. Voor aandeelhouders is het immers vaak lastig om te bepalen wie een bepaalde vraag zou moeten beantwoorden. Zo bleek uit het onderzoek dat bij in ieder geval 6 vergaderingen (11% van de bestudeerde notulen) vragen zijn gesteld die de accountant zou moeten beantwoorden, maar die niet door hem zijn beantwoord mede als gevolg van de adressering.

Bij in ieder geval 20 vergaderingen (36% van de bestudeerde notulen) werden instructie gegeven rondom het optreden van de accountant in de vergadering.

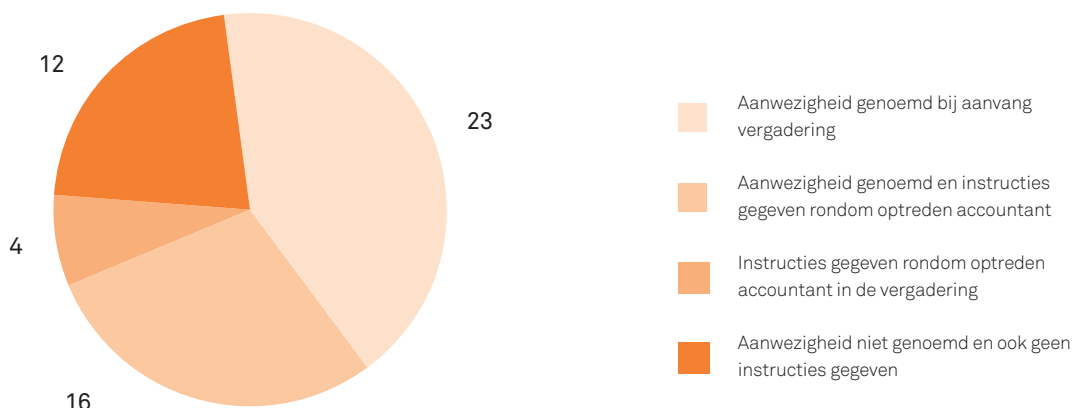
In de **vergadering van Vopak** gebeurde dit bijvoorbeeld als volgt:

“Voorts zijn aanwezig ... en de heer M. de Ridder van PricewaterhouseCoopers N.V. De heer De Ridder zal bij agenda-punt 3 een korte toelichting geven op de verrichtte werkzaamheden en de aard en de inhoud van de accountantsverklaring. Het uitgangspunt bij de beantwoording van eventuele vragen aan de heer De Ridder, zoals over de inhoud van de jaarrekening, is dat de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen hiervoor verantwoordelijk zijn. Derhalve zal hij uitsluitend via de Voorzitter kunnen worden “bevraagd” over zijn controlewerkzaamheden en de door PricewaterhouseCoopers uitgegeven verklaring bij de jaarrekening 2013.”

¹⁴ Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA), artikel 9

¹⁵ NBA Praktijkhandreiking 1118 'Het optreden van de externe accountant in de algemene vergadering van aandeelhouders bij beursgenoteerde vennootschappen'

Aanwezigheid accountant en instructies

Daarnaast werd ondernemingen aanbevolen om voor de start van de vergadering aan de accountant een ontheffing van de geheimhoudingsplicht te verstrekken en daarover expliciet te communiceren bij aanvang van de vergadering. In slechts 4 vergaderingen (7% van de bestudeerde notulen) is ingegaan op de geheimhoudingsplicht van de accountant en niet altijd bij aanvang van de vergadering. In het vorige onderzoeksrapport werd al vastgesteld dat dit mogelijk komt doordat het verstrekken van de ontheffing in de praktijk nooit op problemen stuit.

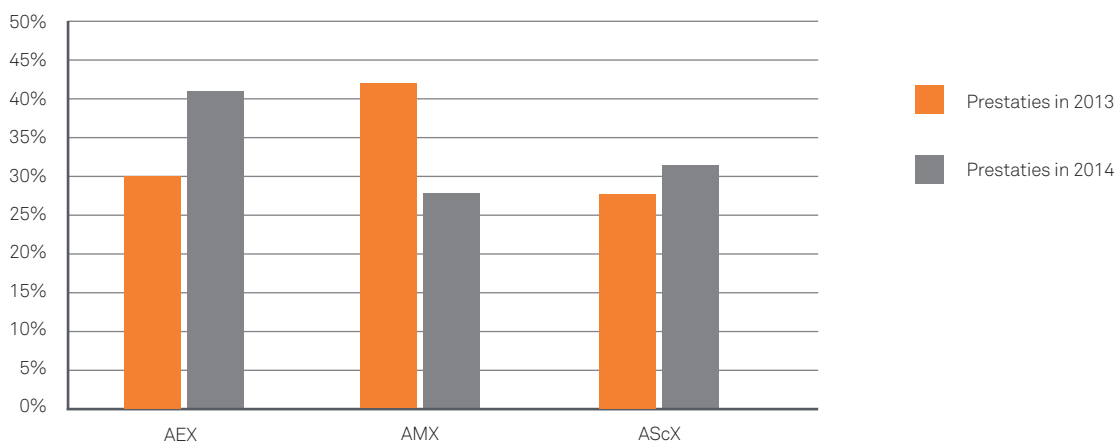
5.4 Presentaties door accountant

5.4.1 Kwantitatief

De VEB ziet graag dat de accountant in de vergadering het initiatief neemt en een presentatie geeft over zijn controlewerkzaamheden en bevindingen.¹⁶ Een belangrijke aanbeveling uit het vorige onderzoeksrapport voor accountants was dan ook om een voor aandeelhouders betekenisvolle presentatie te verzorgen die anticipeert op mogelijke vragen die leven bij die aandeelhouders.

Accountants hebben in 32 vergaderingen (57% van de bestudeerde notulen) een presentatie verzorgd in de jaarvergadering. Dit is vergelijkbaar met vorig jaar, toen lag het percentage op 58%. Hier valt dus nog steeds winst te boeken. Het aantal verzorgde presentaties bij AEX- en AScX-fondsen is wat toegenomen vergeleken met vorig jaar, bij AMX-fondsen is dit daarentegen wat afgenomen.

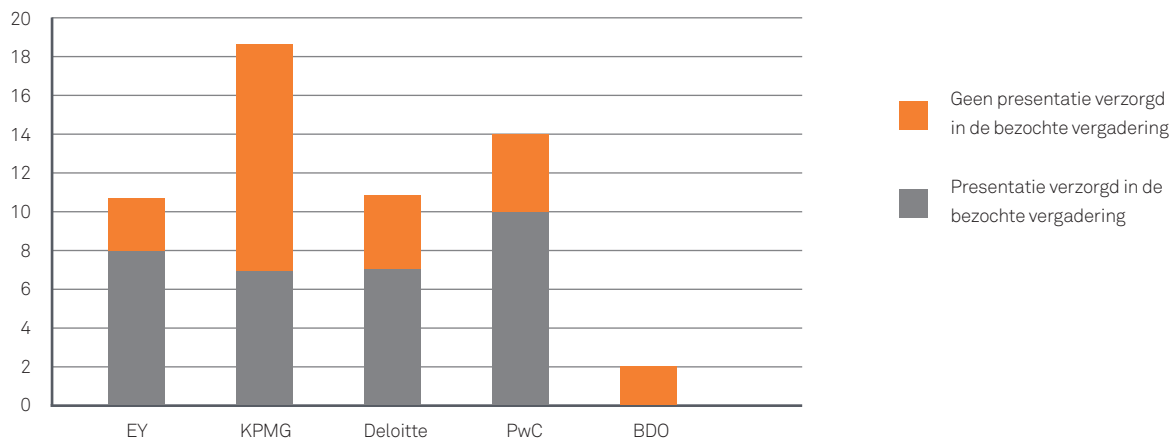
Hieronder is een grafiek opgenomen met het procentuele aandeel van presentaties in de onderzochte vergaderingen per index in 2013 en 2014:

¹⁶ Zie bijlage 2: Brief van de VEB van 20 januari 2014 aan BDO, Deloitte, EY, KPMG, Mazars en PWC

Wanneer we kijken naar de in de onderzochte vergaderingen vertegenwoordigde accountantsorganisaties, lopen EY en PwC verhoudingsgewijs voorop met het verzorgen van presentaties.

Verzorgde presentaties per accountantsorganisatie in 2014

5.4.2 Kwalitatief

Evenals vorig jaar gaven accountants in hun presentaties vaak uitleg over de controleaanpak en de communicatie met de onderneming in algemene zin. Wel is er ten opzichte van vorig jaar een verdiepingsslag gemaakt.

De VEB verwacht dat de in de algemene vergadering aanwezige accountant antwoord geeft op een aantal specifieke vragen.¹⁷ Deze vragen hebben enerzijds betrekking op de manier waarop de accountant zijn werkzaamheden heeft uitgevoerd en anderzijds op de visie van de accountant op een aantal zaken bij de onderneming. De NBA heeft aangegeven dat de onderwerpen die onder het eerste thema vallen aan de orde worden gesteld in de nieuwe controleverklaring die vanaf boekjaar 2014 verplicht wordt gesteld voor alle beursgenoteerde ondernemingen in Nederland. Wat het tweede thema betreft heeft de NBA aangegeven dat de accountant zijn bevindingen hierover communiceert met de raad van commissarissen. Als de raad van commissarissen besluit deze informatie met de aandeelhouders te delen, zal de accountant ervoor moeten zorgen dat de juiste informatie wordt verstrekt.¹⁸

Vastgesteld kan worden dat meerdere accountants in de door hen verzorgde presentaties vooruit zijn gelopen op de verplichtstelling van de nieuwe controleverklaring. Zo komt het voor dat accountants die over boekjaar 2013 nog geen uitgebreidere controleverklaring hebben verstrekt, in hun presentaties wel expliciet ingaan op elementen hiervan.

Bijvoorbeeld de **externe accountant van Philips** in zijn presentatie:

“Met betrekking tot de accountantsverklaring vertelt de heer Van Delden dat in overleg met Philips is gekozen om nog niet de nieuwe accountantsverklaring te gebruiken. De reden is dat het nog geen definitief voorstel betreft, waarbij Philips zowel dient te voldoen aan de regelgeving in Nederland als in de Verenigde Staten, terwijl deze twee regelgevingen nog niet gelijk zijn. Derhalve geeft de heer Van Delden aan dat het KPMG en Philips beter leek om een jaar te wachten op de definitieve regelgeving. Over de nieuwe controleverklaring vertelt de heer Van Delden dat hierin een viertal belangrijke controle elementen apart genoemd zouden zijn: de waardering van goodwill en de goodwill impairment, de waardering van de belastingposities, accounting voor acquisities en divestments en de finance transformation. Ook zou beoordeeld moeten worden of de jaarrekening is opgesteld op basis van continuïteit. Om de continuïteit te beoordelen zou gekeken moeten worden naar de verwachte cashflow, financieringsbehoefte en de wijze waarop de onderneming is gefinancierd. De heer Van Delden stelt dat hierbij is geconcludeerd dat dit bij Philips in orde is.”

Ook zijn er accountants die in aanvulling op de door hen reeds verstrekte nieuwe controleverklaring in de presentatie hier verder op ingaan, zoals bijvoorbeeld de **accountant van TNT Express** in zijn presentatie:

¹⁷ Zie bijlage 2: Brief van de VEB van 20 januari 2014 aan BDO, Deloitte, EY, KPMG, Mazars en PwC

¹⁸ Zie bijlage 5: Brief van de NBA aan de VEB van 27 maart 2014

“Deze controleverklaring die gebaseerd is op het voorstel van de IAASB, dat is de internationale regelgever van accountants, is een stuk langer dan de vorige, maar ook een stuk informatiever. De belangrijkste vernieuwingen zijn de kernpunten van onze controle, ook wel key audit matters genoemd. De expliciete paragraaf ten aanzien van de continuïteitsveronderstelling in de jaarrekening alsmede dat onze controleverklaring begint met de conclusie dat de jaarrekening van TNT een getrouw beeld geeft. Ik wil graag wat meer vertellen over de individuele key audit matters, want misschien is dat in de tekst soms wat kort door de bocht.”

In de verplichte nieuwe controleverklaring moeten accountants vanaf boekjaar 2014 ook een uiteenzetting geven over de gehanteerde materialiteit.¹⁹ In de over het boekjaar 2013 verstrekte uitgebreidere controleverklaringen is op dit punt nog terughoudendheid te bespeuren bij accountants.²⁰ Accountants staan in de door hen verschaft presentaties evenwel regelmatig stil bij dit aspect.

Bijvoorbeeld de accountant in de **jaarvergadering van AMG**:

“In executing the audit, in the last couple of weeks quite a few people have inevitably asked Mr. Prins which materiality is used. Mr. Prins explains in summary how this is tackled. Obviously there are the parameters such as 0.5% of revenue, 0.5% of assets. But to make it more specific for AMG, Mr. Prins explains that if for instance one takes 1% or 2% of equity this results in a boundary of between 1.5 million USD and 3 million USD. When Mr. Prins and his team are testing the impairment charges, it is obvious that a couple of 100,000 USD more or less is not the issue, because this is subjective. And if the WACC is just 0.1% higher or lower this has an impact on of 200,000 USD to 300,000 USD. However, if there is a difference of 100,000 USD in cash or 50,000 USD in compensation of management, this is of course important. Because then Mr. Prins states that he accepts it, but he does not accept 1 million USD or 2 million USD materiality. Mr. Prins states that there are quantitative as well as qualitative elements which are taken into account.”

De **accountant van Ballast Nedam** heeft er in zijn prestatie bijvoorbeeld geen moeite mee om een concreet bedrag te noemen wanneer het gaat over de gehanteerde materialiteit:

“Het laatste wat ik van de controleaanpak met u wil delen is iets over materialiteit. Wij doen in onze verklaring een uitspraak over het getrouwe beeld, dus niet over de laatste euro. Het beeld van de jaarrekening moet getrouw zijn, niet misleidend, u moet niet op het verkeerde been worden gezet. Wij geven een redelijke mate van zekerheid, geen absolute, dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Deze jaarrekening is opgesteld op basis van IFRS en Titel 9 en qua toleranties hebben wij alle gevonden controleverschillen groter dan 3 ton gerapporteerd aan bestuur en commissarissen en die zijn ook gecorrigeerd. Wij zijn van mening dat wij genoeg werk hebben gedaan om tot een adequaat oordeel over de jaarrekening te komen.”

Daarnaast zijn er accountants die, hoewel het strikt genomen in eerste instantie aan de onderneming is om aandeelhouders hierover te informeren, in hun presentatie de ruimte nemen om te spreken over hun visie op zaken als ‘toon aan de top’ en de inhoud van het jaarverslag.

De volgende passage komt uit de presentatie van de accountant in de **jaarvergadering van Aegon**:

“It is also important to mention that the tone at the top is good. Meetings with management, including Internal Audit and Risk Management, took place on a monthly basis. Six times a year there are meetings with the Audit Committee, including private sessions. Mr. Lelieveld also mentions the open and transparent communication with management. Management always proactively reach out to EY to discuss any up-coming issues.”

En uit de presentatie van de **accountant van TNT Express**:

“Als wij kijken naar het jaarverslag, want ook daarover zeggen wij iets in onze verklaring. Wij controleren tot in detail of het jaarverslag in lijn is met onze kennis van de onderneming. Belangrijke onderdelen van het jaarverslag zijn voor ons in ieder geval het directieverslag, het corporate governance deel, de risicoparagraaf, de beloningsparagraaf en het verslag van de Raad van Commissarissen. Wij lezen daarbij actief mee en geven correcties door waar nodig.”

¹⁹ Standaard 702N Aanvullingen met betrekking tot het rapporteren bij een volledige set van financiële overzichten voor algemene doeleinden bij een organisatie van openbaar belang

²⁰ Zie PWC rapport, april 2014, ‘Klare taal! Benchmark controleverklaring ‘nieuwe stijl’ onder Nederlandse beursfondsen’

Onze werkzaamheden gaan dus verder dan wat je zou kunnen noemen een marginale toets. Daarnaast laten wij onze specialisten meekijken bij specifieke onderdelen, bijvoorbeeld op het gebied van Corporate Governance Code, de risk management paragraaf en de corporate responsibility.”

5.4.3 Belangrijkste onderdelen uit management letter

Een aanbeveling uit het vorige onderzoeksrapport voor accountants was om de voorzitter van de raad van commissarissen (of auditcommissie) in de algemene vergadering de belangrijkste onderdelen uit de management letter te laten behandelen. De accountant kan dan volstaan met een bevestiging van de juistheid van deze informatie. Uit de voor dit onderzoek bestudeerde (concept) notulen blijkt dat dit in 17 vergaderingen (30%) is gebeurd. Op basis van de bestudeerde notulen is dit echter niet altijd nauwkeurig vast te stellen. Evenmin kan op grond van dit onderzoek worden vastgesteld in hoeverre accountants en raden van commissarissen en raden van bestuur hierover voor de vergadering afspraken hebben gemaakt.

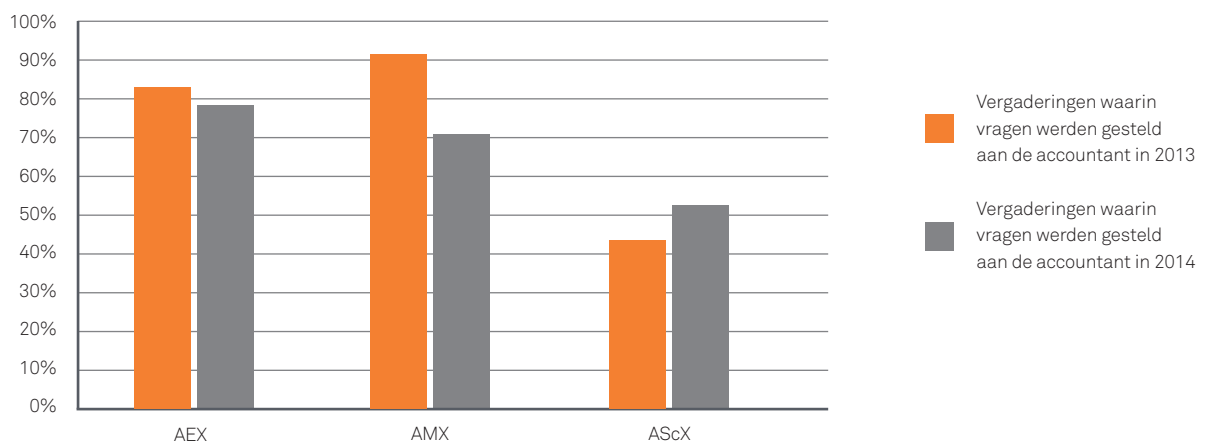
Wanneer de accountant, zoals uit het voorgaande bleek, in zijn presentatie ingaat op de key audit matters en op andere door de VEB als belangrijk geachte onderwerpen, kan het niet anders of de accountant haalt vanzelf ook al elementen uit zijn management letter aan. De aanbeveling voor accountants om de voorzitter van de raad van commissarissen in de vergadering de belangrijkste onderdelen uit de management letter te laten behandelen blijft echter staan. Zeker gelet op de voor de verbetering van de kwaliteit van de accountantscontrole voorgestelde maatregel dat de accountant de raad van commissarissen en de raad van bestuur te allen tijde moet toestaan om in het jaarverslag of tijdens de algemene vergadering informatie te verstrekken over de inhoud van de management letter.

5.5 Vragen van aandeelhouders

5.5.1 Kwantitatief

In de Nederlandse code corporate governance is in best practice bepaling V.2.1 vastgelegd dat de externe accountant over zijn verklaring omtrent de getrouwheid van de jaarrekening kan worden bevestigd door de algemene vergadering. In 2014 werden in 68% van de onderzochte vergaderingen vragen gesteld aan de accountant. Dit is nagenoeg gelijk aan de gemeten 70% in 2013.

Hieronder volgt een grafiek met het aantal vergaderingen waarin vragen werden gesteld aan de accountant aangegeven in percentages per index in 2013 en 2014:

Wat betreft het totaal aantal gestelde vragen is er sprake van een duidelijk stijgende lijn. In een vergelijkbaar onderzoek uit 2006 bleek dat er in totaal 50 vragen waren gesteld aan de accountant.²¹ In 2013 was dit al toegenomen tot 102 en in 2014 bedraagt het totaal aantal vragen 129.²² Hieruit kan worden geconcludeerd dat een actief optreden van de accountant in de vergadering door aandeelhouders leidt tot een grotere geneigdheid om vragen te stellen.

Uit het onderzoek volgt dat wanneer de accountant een presentatie heeft verzorgd er per vergadering door aandeelhouders gemiddeld 2,9 vragen worden gesteld. Wanneer er geen presentatie is verzorgd, is er sprake van gemiddeld 1,4 vragen per vergadering. Aandeelhouders stellen kennelijk gemakkelijker vragen wanneer de accountant ook een presentatie verzorgt.

5.5.2 Invloed nieuwe controleverklaring

De VEB ziet graag dat de accountant een uitgebreide verklaring afgeeft waarin hij onder meer aandacht besteedt aan zijn belangrijkste controlebevindingen.²³ Bij 22 vennootschappen (39% van de bestudeerde notulen), heeft de accountant over boekjaar 2013 een nieuwe controleverklaring verstrekt. Hiermee wordt vooruitgelopen op het door de NBA verplicht stellen van de nieuwe controleverklaring vanaf boekjaar 2014.

Uit het onderzoek volgt dat wanneer de accountant een uitgebreide verklaring heeft verstrekt er per vergadering door aandeelhouders gemiddeld 1,8 vragen worden gesteld. Wanneer er geen nieuwe controleverklaring is verstrekt is er sprake van gemiddeld 2,6 vragen per vergadering. Aandeelhouders voelen zich kennelijk meer geroepen tot het stellen van vragen wanneer er nog sprake is van een traditionele controleverklaring. Dit kan worden gezien als een extra motivatie voor accountants om zoveel mogelijk informatie op te nemen in de vanaf het boekjaar 2014 toe te passen nieuwe controleverklaring.

5.5.3 Kwalitatief

In 2013 werden vooral vragen gesteld over de jaarrekening. In 2014 gaan de vragen vooral over de controlewerkzaamheden en de rapportering door de accountant. Het volgende overzicht geeft inzicht in de aard van de vragen over de jaren heen:

Aandachtsgebied	Aantal vragen 2014	Idem 2013	Idem 2006
Controlewerkzaamheden	61	20	7
Accountantsverklaring	7	3	10
Accountant algemeen	3	10	7
Jaarrekening	17	35	7
Rapportering accountant	25	9	5
Interne beheersing (AO/IC)	1	6	2
Risicomanagement	2	8	3
Overige onderwerpen	13	11	9
Totaal	129	102	50

De vragen over controlewerkzaamheden houden vooral verband met de veronderstellingen en de beoordeling van de accountant bijvoorbeeld met betrekking tot goodwill. Ook het onderwerp materialiteit wordt regelmatig aan de orde gesteld. Zo vernemen aandeelhouders graag of de accountant voor de gehanteerde materialiteit een bedrag kan noemen. Over de jaarrekening worden ook veel en uiteenlopende vragen gesteld. Het gaat dan bijvoorbeeld over de toepassing van bepaalde verslaggevingsstandaarden of een toelichting op het eigen vermogen. De vragen over rapportering door de accountant gaan vooral over de vraag of de opmerkingen van de accountant in de management letter naar behoren zijn opgevolgd.

21 Zie NIVRA publicaties Accountant in AVA 2006 en Accountant in de AVA 2005

22 Daar komt bij dat in tegenstelling tot vorig jaar de lokale fondsen niet in het onderzoek zijn betrokken

23 Zie bijlage 2: Brief van de VEB van 20 januari 2014 aan BDO, Deloitte, EY, KPMG, Mazars en PWC

Bij de onderzoekers bestaat de indruk dat er dit jaar niet alleen meer, maar ook inhoudelijk betere vragen zijn gesteld aan de accountant. Hierbij valt op dat de accountant niet altijd antwoord geeft op de gestelde vraag. Hieronder een paar voorbeelden.

Uit de **notulen van Ordina**:

Vraag:

“Hoe worden omzet en winst bij langlopende projecten beoordeeld?”

Antwoord:

“De heer Izeboud wil niet ingaan op individuele projecten. Hij legt uit dat er dit jaar in Nederland bij een aantal beursfondsen een pilot is gehouden inhoudende dat er meer toelichting wordt gegeven bij de accountantsverklaring. Het is de verwachting dat dit experiment een succes is en dat de accountantsverklaring nieuwe stijl wetgeving wordt. Als dat zo is dan zal dat in komende jaren ook worden meegenomen in de accountantsverklaring bij de jaarrekening van Ordina.”

Uit de **notulen van Oranjewoud**:

Vraag:

“De heer Jorna vraagt of de interne functiescheidingen en de controlesystemen zodanig zijn dat deze voldoen aan de eisen.”

Antwoord:

“De heer Kerst antwoordt dat dit volgt uit het feit dat hij de verklaring heeft afgegeven zoals die luidt en bevestigt dat nogmaals.”

Uit de **notulen van Telegraaf Media Groep**:

Vraag:

“Zou er iets gezegd kunnen worden over de toon-aan-de-top van de onderneming naar aanleiding van het vertrek van de drie commissarissen en zijn er wellicht nog andere punten waarvan de accountant vindt dat deze naar buiten gebracht zouden moeten worden?”

Antwoord:

“De heer Kuijpers vindt dat het niet aan de accountant is om te oordelen over de toon-aan-de-top. Hij voelt zich als accountant serieus genomen, zaken worden opgepakt en er wordt open en constructief gediscussieerd. De heer Kuijpers geeft aan dat er geen andere punten zijn die het maatschappelijk verkeer zouden moeten weten.”

Het komt meerdere keren voor dat een vraag over de materialiteit niet wordt beantwoord. In de **jaarvergadering van Post NL** ontardt een vraag hierover zelfs in een lange discussie tussen de vraagsteller en de accountant:

Vraag:

“De materialiteit. Daar zijn wel accountants, dan wel beursfondsen die daar iets over zeggen. Wat is de materialiteitsdrempel. Bij KPN werd een bedrag van € 50 miljoen genoemd. Kunt u daar iets over zeggen?”

Antwoord:

“Over materialiteit hebben wij iets gezegd in de jaarrekening. U zegt, elders is een getal genoemd. Dat hebben wij bewust niet genoemd. Materialiteit is denk ik iets, wij beoordelen de jaarrekening als geheel. Materialiteit is afhankelijk van kwalitatieve en kwantitatieve factoren. U kunt zich voorstellen dat niet elke post in de jaarrekening met dezelfde materialiteit wordt beoordeeld en u mag van mij aannemen dat bijvoorbeeld een bestuurdersbeloning paragraaf eerder met een lagere materialiteit wordt beoordeeld dan een grote. Om te voorkomen dat dat een eigen leven gaat leiden, hebben wij afgesproken dat wij geen getal noemen, maar dat wij daar uiteraard zorgvuldig naar gekeken hebben en ook zorgvuldig met het Audit Committee over gesproken hebben.”

Vraag:

"Ik begrijp dat uiteraard voor de beloningsparagraaf, maar als het gaat om de jaarrekening, dan heeft u ongetwijfeld een bandbreedte. Op een gegeven moment heeft er in het totaaloverzicht iets een impact of niet."

Antwoord:

"Ja, maar dat verdelen wij weer over posten, dus wij willen voorkomen, wij hebben afgesproken dat wij hier geen getallen gaan noemen."

Vraag:

"Dat betekent dat u geen hard getal hanteert?"

Antwoord:

"Dat betekent dat wij wel harde getallen hanteren, maar dat wij dat vervolgens weer alloceren, bijvoorbeeld over de verschillende onderdelen."

Vraag:

"Ben ik nou zo dom of is de accountant nou zo slim, dat kan natuurlijk allebei. Betekent dat dat u inderdaad denkt dat het te ingewikkeld is voor ons?"

Antwoord:

"Nee, dat is misschien niet te ingewikkeld."

Vraag:

"Ik ben wel geïnteresseerd, dus misschien is het wel iets om nog eens over na te denken voor volgend jaar."

Antwoord:

"Wij nemen hem mee voor volgend jaar."

De **accountant van Ballast Nedam** had volgens de notulen van de jaarvergadering minder moeite met het beantwoorden van deze vraag:

Vraag:

"Hoe heeft EY de materialiteitsdrempel gehanteerd, is dat op een bepaald percentage van de omzet gegaan, van winst, van lokale vestigingen? Aan een project in bijvoorbeeld Suriname of op Curaçao zitten totaal andere risico's die op het oog misschien iets kleiner kunnen zijn, doch een vrij grote deining kunnen veroorzaken. De heer Tomic zou hier graag een toelichting op krijgen."

Antwoord:

"Er zijn accountantsrichtlijnen voor de materialiteitsdrempel, maar als je in een verliessituatie terecht komt, wordt het resultaat als een minder goede indicator gezien om de materialiteit te bepalen. Gelet op het risicoprofiel van de onderneming, hebben wij behoorlijk lage toleranties ingezet en wat ik u heb gezegd, we hebben het hier over een bedrijf van 1,3 miljard omzet. Elke fout boven de drie ton is rücksichtslos niet alleen gerapporteerd, maar ook gecorrigeerd. Dus wij denken dat we daar redelijk fijnmazig in te werk zijn gegaan."

Vraag:

"De heer Tomic vraagt de accountant of de materialiteitsdrempel die gehanteerd is op de omzet, 0,3%, 0,4% of 0,5% is of ligt het iets hoger of misschien lager."

Antwoord:

"De heer Kerst antwoordt dat dat niet uitmaakt. Alle fouten boven de drie ton zijn gecorrigeerd. Van alle onnauwkeurigheden, alle fouten, alle controleverschillen die wij gevonden hebben boven drie ton hebben wij gezegd: dit is het. Dan bespreek je dat en je kunt daar natuurlijk een verschillende visie over hebben, bijvoorbeeld over projectwaardering. Maar omdat alle geconstateerde fouten ook zijn gecorrigeerd, zijn we dus niet aan de vraag toegekomen hoeveel fouten je kunt accepteren, zonder over de materialiteitsgrens heen te gaan."

5.5.4 Nieuwe controleverklaring

In de onderzochte vergaderingen wordt door aandeelhouders meermaals de vraag gesteld waarom de accountant nog geen informatieve verklaring heeft afgegeven. Een enkele keer wordt hier een praktische reden voor aangevoerd door de accountant, bijvoorbeeld in de **vergadering van ING**:

Vraag:

“De heer Fehrenbach (PGGM Investments) vraag waarom ING nog niet heeft deelgenomen aan de pilot met betrekking tot de meer uitgebreide ondernemings specifieke controleverklaring.”

Antwoord:

“De heer Van Loo licht toe dat EY ervoor heeft gekozen om ING niet mee te nemen in de pilot met de nieuwe controleverklaring omdat de beursnotering in Amerika veel formele eisen met zich meebrengt.”

De vraag welke controleverklaring moet worden toegepast lijkt vanaf boekjaar 2014 voor de hele onderzoekspopulatie beslecht. In 2014 waren er nog accountants die het antwoord op deze vraag overlieten aan de onderneming, bijvoorbeeld in de **vergadering van ASMI**:

Vraag:

“U bent vrij om een informatieve verklaring al op te nemen, het ontbreekt eigenlijk dus de voorbereiding op wat u zegt, moet ik dan nu meteen ter plekke doen maar waarom heeft u geen informatieve verklaring meteen gegeven?”

Antwoord:

“De laatste vraag is, denk ik, is een vraag voor de onderneming. De onderneming bepaalt of zij mee willen doen aan de pilot voor zo'n verklaring of niet.”

Tegelijk zijn er accountants die hier naar aanleiding van door aandeelhouders gestelde vragen vrij uitvoerig op ingaan, zoals de accountant in de **vergadering van Heineken**:

Vraag:

“Mijn vragen waren concreet voor de accountant waarom deze geen gebruik heeft gemaakt van de informatieve verklaring. Wat waren zijn speerpunten in de controle en wat waren zijn bevindingen hierover?”

Antwoord:

“Het antwoord op de vraag waarom de entiteit specifieke controle niet is toegepast, heeft de heer Hooft Graafland heel duidelijk toegelicht. Ik kan u wel zeggen dat als wij de entiteit specifieke controleverklaring toegepast zouden hebben, daarin naar voren zou zijn gekomen dat onze speerpunten van de controle, onze zogenaamd key audit matters, zouden zijn geweest: de waardering van goodwill en de impairment testing in zijn algemeenheid. Een specifiek aandachtspunt was geweest de transitie van de accountingprocessen vanuit de operating companies in West-Europa naar de shared services centers in Polen. En verder de waardering van pensioenen en belastingen. In die entiteit specifieke controleverklaring was ook naar voren gekomen dat wij het eens zijn met de jaarrekening door het management opgemaakt op going concern basis. We hebben in het kader van onze controle gekeken naar de financiering en naar de kasstromen. In dat kader konden wij leven met het feit dat de jaarrekening is opgemaakt op basis van going concern. Wij hebben dit jaar ook specifiek aandacht besteed aan de operating companies van voormalig Asia Pacific Breweries. Het eerste jaar dat zij betrokken zijn geweest in de controle en onze bevindingen daaruit hebben ook geen aanleiding gegeven tot het maken van specifieke opmerkingen.”

5.5.5 Accountantswissel

Vooruitlopend op de effectuering van de nieuwe wetgeving per 1 januari 2016 wisselen veel ondernemingen van accountantskantoor. Accountantswisselingen kwamen in de onderzochte vergaderingen dan ook regelmatig aan bod. Ook accountants werden hierover bevroegd. In dat verband blijkt dat aandeelhouders de opdrachtvervulling van de accountant kritisch bezien, bijvoorbeeld in de **vergadering van Brunel**:

Vraag:

“Wat doet u qua systematiek anders dan de voorgaande accountant voorheen deed? De fee voor 2013 is lager dan 2012 en ik heb het gevoel dat er beter gecontroleerd is. Hoe kan dit? Het roept bij mij waarschijnlijk de indruk op dat voorgaande accountant dubbel voor werk betaald is; eerst is een blunder begaan die moet worden onderzocht en daar is dan nog voor betaald ook.”

Antwoord:

“U begrijpt dat ik natuurlijk niet voor Deloitte kan spreken. Ik kan alleen uitleggen wat het proces is geweest rondom de aanvaarding van de controle. Daar past bij dat wij ook de werkzaamheden van Deloitte hebben beoordeeld. Ik heb zelf een interview gehouden met de heer Tan en vastgesteld wat de diepgang was van hun werkzaamheden, de aandachtspunten, de controleaanpak en daarop vastgesteld in welke mate dat van invloed zou kunnen zijn in onze controleaanpak. Onze controleaanpak is in lijn met de internationale controlestandaarden. Die gelden niet alleen voor PricewaterhouseCoopers, die gelden ook voor Deloitte. Wij hebben het gevoel dat wij alles volgens de regels der kunst hebben gedaan. Ik heb u gezegd dat wij voor deze controle een andere, lagere materialiteit hebben toegepast en dat betekent dat onze filter wat nauwer was. Op dat punt hebben wij ander werk verricht. De fee is toereikend geweest om dat werk te doen wat wij moesten doen. De fee van vorig jaar omvat ook de kosten om het incident in Houston te managen en dat zijn aanzienlijke kosten geweest. De vergelijking van de fee van vorig jaar met die van dit jaar gaat wat dat betreft een beetje mank, en u zou dat volgend jaar beter moeten kunnen beoordelen.”

Aan de andere kant wordt ook door accountants kritisch gekeken naar welke opdracht zij aannemen, zo blijkt bijvoorbeeld uit de **notulen van Ballast Nedam**:

Vraag:

“Verder heeft de heer Van Voorden de indruk gekregen dat Ballast Nedam geluk heeft dat EY de opdracht heeft aanvaard, vooral ook omdat er forensische expertise is ingeschakeld, hetgeen de heer Van Voorden niet eerder had gehoord. Hij vraagt of dat gebruikelijk is en wat de uitkomsten waren.”

Antwoord:

“De wat zware inzet op opdrachtacceptatie is een algemene trend in het accountantsberoep. Steeds meer wordt duidelijk dat je heel goed moet weten met welke opdrachtgever en welke onderneming je te maken hebt, wie erachter zit en het hele krachtenspel erachter. Dus dat is een algemene trend. In het bijzonder Ballast Nedam is natuurlijk afgelopen tijd in het nieuws gekomen met een aantal dingen die te maken hebben met integriteit, waarvan een aantal lang geleden speelden. Maar voor EY was dat absoluut een trigger om dieper dan normaal te kijken van wie heeft wat geweten op welk moment. En dat is niet in die mate gebruikelijk, maar dat hebben wij wel gedaan. Dus wij hebben gesprekken gevoerd en ook eventuele correspondentie met het OM en stukken opgevraagd. In de loop van het jaar wordt er voortdurend ook gekeken of je ergens contra-indicaties krijgt. Dat laatste is een alertheid die je als accountant altijd moet hebben.”

Uit de Nederlandse code corporate governance vloeit overigens voort dat ondernemingen ten minste eenmaal in de vier jaar het functioneren van de accountant grondig beoordelen. De bedoeling is dat de belangrijkste conclusies aan de aandeelhoudersvergadering wordt meegedeeld ten behoeve van de beoordeling van de voordracht tot benoeming van de externe accountant. Uit de bestudeerde notulen blijkt dat in 12 vergaderingen (21% van de onderzochte notulen) het functioneren van de accountant is besproken.

Bijlage 1 | Brief van de VEB

3 januari 2013

Vereniging VEB NCVB

Postbus 240, 2501 CE Den Haag
Amaliastraat 7, 2514 JC Den Haag
t: +31 (0)70 313 00 00
f: +31 (0)70 313 00 99

l: www.veb.net
e: info@veb.net
Bnk: ABN-AMRO 51.70.19.485
KvK: 40408053

BDO Accountants & Belastingadviseurs B.V.
Deloitte Accountants B.V.
Ernst & Young LLP
KPMG Accountants N.V.
Mazars Paardekooper Hoffman Accountants N.V.
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Kopie aan:

Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants

Den Haag, 3 januari 2013

Referentie: 2013003 GK / DT / JMS

Betreft: aandeelhoudersvergaderingseizoen 2013 en de verwachte bijdrage van de accountant

Geachte dames en heren,

De Vereniging VEB NCVB ("VEB") vraagt graag uw aandacht voor het volgende.

Voor veel beursgenoteerde ondernemingen was 31 december 2012 het eind van hun boekjaar. Op korte termijn zullen zij de jaarrekening en het jaarverslag opstellen. Deze documenten en gegevens zullen door u, de accountant van deze vennootschappen, worden gecontroleerd.

Met het oog op de jaarrekening over 2012 en de daarop volgende Algemene Vergadering van Aandeelhouders ("AvA") waarin de vaststelling van de jaarrekening wordt geagendeerd, berichten wij u als volgt.

1. Algemeen standpunt VEB in accountancy discussie

De VEB wil dat de accountant daadwerkelijk functioneert als vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer. Daarbij dient de accountant de financiële verslaggeving te controleren – niet uitsluitend voor de onderneming – maar voor de buitenwereld: de gebruiker van de jaarrekening.

De verklaring van de accountant dient zekerheid te verschaffen, zodat de interne en externe stakeholders (waaronder beleggers) van de onderneming op basis van de jaarrekening tot gedegen besluitvorming kunnen overgaan. Beleggers hebben als belangrijke gebruikers van de jaarrekening en het jaarverslag groot belang bij een kwalitatief hoogwaardige accountantscontrole. De accountant is met zijn wettelijke controletaak, kennis en ervaring bij uitstek geschikt het management van ondernemingen kritisch te toetsen waar het gaat om de

1

is Actie Service **Kennis Actie Service** Kennis Actie Service Ken:

Vereniging VEB NL VB

Postbus 240, 2501 CE Den Haag
Amaliastraat 7, 2514 JC Den Haag

T: +31 (0)70 313 00 00
F: +31 (0)70 313 00 99

E: www.veb.net
L: info@veb.net

Rek: ABN-AMRO 51.70.19.485
KvK: 40408053

toepassing van de financiële verslaggevingstandaarden. Daarmee speelt de accountant een belangrijke rol in het geheel van *checks and balances* binnen de onderneming.

Inherent aan zijn rol als vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer, zal de accountant ook aan de gebruiker van de jaarrekening uitleg moeten geven over zijn werkzaamheden. Het is gewenst dat de accountant deze uitleg geeft in zijn controleverklaring. Tijdens de AvA dient voldoende ruimte te worden geboden aan aandeelhouders om aanvullende vragen aan de accountant te stellen over diens controlewerkzaamheden en zijn controleverklaring.

Tijdens het aandeelhoudersvergaderingseizoen 2012 is gebleken dat accountants desgevraagd vaak weinig uitleg geven over hun controlewerkzaamheden en bevindingen. Dit geldt zelfs voor de accountants die van het bestuur van de vennootschap de ruimte krijgen om uitleg te geven over hun werkzaamheden en de controleverklaring.

Zo wordt veelal (getracht te) volstaan met het ‘herkauwen’ van hun controleverklaring zonder dat inhoudelijk op relevante vragen wordt ingegaan. Een dergelijke houding draagt evenwel niet bij aan een effectieve discussie en het informatieve gehalte van de AvA. Deze onwelwillende opstelling is volgens de VEB niet te verenigen met de gestelde eisen aan en verantwoordingsplicht van de externe accountant jegens de gebruiker van de jaarrekening.

De VEB bericht u in dat kader graag over een aantal vragen die zij tijdens het aandeelhoudersvergaderingseizoen aan de orde zal stellen.¹

De VEB hoopt dat de in de AvA aanwezige accountant antwoord geeft op deze vragen, op een voor de gemiddelde AvA-bezoeker duidelijke wijze, zonder in vaktechnisch jargon te vallen.

2. Ontheffing tot het verstrekken van (vertrouwelijke) informatie aan de AvA

De NBA heeft een “standaardmogelijkheid” tot ontheffing voor het verstrekken van bepaalde vertrouwelijke informatie aan de AvA. Deze ontheffing is opgenomen in de standaardbrieven van de NBA die de accountant kan gebruiken bij het accepteren van de controleopdracht².

De AvA is bij uitstek het juiste podium voor de accountant om aan het maatschappelijk verkeer duidelijk te maken wat hij gecontroleerd heeft en wat zijn bevindingen daaromtrent zijn.

De VEB kan zich dan ook geen bezwaar aan de zijde van de accountant voorstellen tegen het aanvragen van deze ontheffing.

De VEB zal de accountant op de AvA in ieder geval vragen:

- i. Heeft u een ontheffing gevraagd aan de onderneming voor het verstrekken van bepaalde (vertrouwelijke) informatie aan de AvA? Zo ja, heeft u deze gekregen?

¹ Dit is geen limitatieve lijst, tevens kan het voorkomen dat de vergaderbezoekers niet alle in deze brief genoemde vragen stellen.

² Zie http://www.nba.nl/Documents/HRA/hra_deel_3.pdf op p. 25 staat een voorbeeldbrief van een opdrachtbevestiging waarin ook het optreden van de accountant in de AvA aan bod komt.

Vereniging VEB NC VB

Postbus 240, 2501 CE Den Haag
Amalastraat 7, 2514 JC Den Haag

T: +31 (0)70 313 00 00
K: +31 (0)70 313 00 99

F: www.vvb.net
E: info@vvb.net

Rek: ABN-AMRO 51.70.19.485
KvK: 40408053

- ii. Zo nee, om welke redenen heeft u deze ontheffing niet aangevraagd? En in hoeverre denkt u uw rol als vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer nog te kunnen invullen?
- iii. Met betrekking tot welke specifieke thema's/onderwerpen heeft u de ontheffing gevraagd en van de vennootschap verkregen?
- iv. Heeft u met betrekking tot specifieke thema's/onderwerpen een ontheffing gevraagd, maar evenwel niet van de vennootschap verkregen? Zo ja, welke thema's/onderwerpen waren dat?

3. De rol van de accountant bij de controle van het jaarverslag

De VEB stelt voorop dat de accountant niet alleen de jaarrekening dient te controleren; ook dient hij te controleren in hoeverre het jaarverslag³ verenigbaar is met hetgeen in de jaarrekening staat opgenomen.⁴

Veel accountants vatten dat aldus op dat zij het jaarverslag slechts beperkt hoeven te controleren en alleen dienen in te grijpen bij evidente onjuistheden. Voor de VEB is een dergelijke, beperkte toets van het jaarverslag onvoldoende.

De VEB verwacht, op grond van de formulering van de wet, een stevigere rol van de accountant bij de controle van het jaarverslag. Zo dient de accountant kritisch naar het bestuursverslag en het verslag van de commissarissen kijken.

Na een adequate controle van de jaarrekening en de onderliggende documentatie moet de accountant een goed beeld van de onderneming hebben. Op grond daarvan – en op grond van de informatie die de accountant in eerdere jaren heeft opgedaan – kan de accountant met een kritische blik het jaarverslag controleren en de (kwalitatieve en kwantitatieve) uitspraken van de ondernemingsleiding op waarde schatten. De accountant moet zich bijvoorbeeld ook uit kunnen spreken over de risicoparagraaf. Tevens moet de accountant een oordeel kunnen geven of hetgeen is opgenomen in de beloningsparagraaf. Niet alleen over de juistheid van de bedragen maar ook of de bezoldiging van het afgelopen boekjaar overeenkomstig het beloningsbeleid van de onderneming is geschied.

Onderdeel van het jaarverslag is het corporate governance verslag van de vennootschap⁵. De VEB onderschrijft de visie van de Monitoring Commissie Corporate Governance Code. Deze

³ Onder het jaarverslag valt in ieder geval het verslag van het bestuur, het verslag van de raad van commissarissen en de corporate governance verslag (inclusief de risicoparagraaf).

⁴ Op grond van de wet moet een jaarverslag (art 2:391 lid 1 BW): "een getrouw beeld [geven] van de toestand op de balansdatum, de ontwikkeling gedurende het boekjaar en de resultaten van de rechtspersoon en van de groepsmaatschappijen waarvan de financiële gegevens in zijn jaarrekening zijn opgenomen. [...] Het jaarverslag geeft tevens een beschrijving van de voornaamste risico's en onzekerheden waarmee de rechtspersoon wordt geconfronteerd. [...]" Lid 4 van dit artikel bepaalt dat het jaarverslag niet in strijd mag zijn met de jaarrekening. Art 3:393 lid 3 BW bepaalt dat: *De accountant onderzoekt of de jaarrekening het in artikel 362 lid 1 vereiste inzicht geeft. Hij gaat voorts na, of de jaarrekening aan de bij en krachtens de wet gestelde voorschriften voldoet, of het jaarverslag, voor zover hij dat kan beoordelen, overeenkomstig deze titel is opgesteld en met de jaarrekening verenigbaar is.*

⁵ Zie art. 2:391 lid 5 BW

Vereniging VEB NCVB

Postbus 240, 2501 CE Den Haag
Amaliastraat 7, 2514 JC Den Haag

T: +31 (0)70 313 00 00
F: +31 (0)70 313 00 99

I: www.veb.net
E: info@veb.net

Rekening: ABN-AMRO 51.70.19.485
KvK: 40408053

bedeelt de accountant een prominentere rol toe bij de controle van de verslaglegging over de naleving van de code.⁶

De accountant dient actiever te toetsen of een onderneming een juist en volledig beeld geeft van de naleving van de Corporate Governance Code. De accountant dient over zijn bevindingen ten aanzien van de naleving ook aan de aandeelhouders verslag te doen.

4. Vragen aan de accountant

De VEB verlangt van de accountant dat hij transparant is tijdens de AvA over zijn controlewerkzaamheden en –bevindingen.

De VEB zou graag zien dat de accountant in de vergadering het initiatief neemt en uitleg geeft over zijn controle. Daarbij zou in ieder geval de scope van de accountantscontrole en de (wijze van) aansturing van de accountants van groepsmaatschappijen behandeld moeten worden. Ook de hoofdpunten van de management letter dienen behandeld te worden bij de presentatie van de accountant op de AvA.

De accountant dient bij de beantwoording van vragen de belangen van betrokkenen zorgvuldig af te wegen. Voor de VEB is duidelijk dat de belangen van de gebruiker van de jaarrekening uiteindelijk doorslaggevend dienen te zijn, tenzij beantwoording van de vragen de onderneming schaadt. Indien transparantie ontoelaatbare schade zou berokkenen, dient de accountant op zijn minst uit te leggen waarom dit volgens hem het geval zou zijn.

Neemt de accountant niet het initiatief tot het geven van uitleg over zijn functioneren, dan zal de VEB hem de volgende vragen stellen:

1. Wat was de scope van uw accountantscontrole?
2. Hoe hoog was de materialiteitsdrempel bij uw controle?
3. Hoe bent u te werk gegaan bij de controle van buitenlandse dochtermaatschappijen (afhankelijk van de aard van de onderneming)?
4. Wat waren uw bevindingen van de controle? Wat waren de hoofdpunten van de management letter? Wat waren uw bevindingen op deze hoofdpunten?
5. Hoe beoordeelt u de schattingen/aannames van het management in de jaarrekening? Hoe schat u deze in (conservatief, gematigd of agressief)?
6. Wat was uw rol ten aanzien van het jaarverslag (zie paragraaf 3)? Hoe kwalificeert u de toon van de raad van bestuur in het jaarverslag (conservatief, gematigd of agressief)?
7. Wat was uw rol ten aanzien van het corporate governance verslag. Hoe heeft u de naleving getoetst? Geeft de onderneming naar uw mening een juist en volledig beeld van de naleving van de Corporate Governance Code?
8. Hoe kwalificeert u de prognoses van de raad van bestuur waarop bijvoorbeeld de boekwaarde van de goodwill (immateriële activa) alsmede eventuele impairments zijn gebaseerd (conservatief, gematigd of agressief)?
9. Hoe kijkt u aan tegen de "Toon aan de Top" binnen de vennootschap? Kunt u iets vertellen over de Toon aan de Top bij (stand alone) dochtermaatschappijen?
10. Kunt u uiteenzetten of de vennootschap derivaten heeft afgesloten bij banken. Waarom heeft de onderneming deze contracten gesloten? Was het volgens u

⁶ Rapport 2012 Monitoring Commissie Corporate Governance Code, pag 9.

Vereniging VLB NCVU

Postbus 240, 2501 CL Den Haag
Amaliastraat 7, 2514 JC Den Haag

T: +31 (0)70 313 00 00
F: +31 (0)70 313 00 99

U: www.veb.net
E: info@veb.net

RS: ABN-AMRO 51.70.19.485
KvK: 40408053

noodzakelijk dat deze contracten zijn gesloten? Wat is de maximale exposure van de vennootschap, bijvoorbeeld uitgaande van een worst case scenario?

11. Vanaf januari 2013 zullen nieuwe boekhoudregels van kracht worden voor de waardering van pensioenen (IAS 19). Actuariële pensioenverliezen mogen dan niet meer over meerdere jaren uitgesmeerd worden. Ook is niet langer toegestaan te rekenen met een verwacht rendement voor het pensioenfonds dat hoger ligt dan de discontovoet van de pensioenverplichtingen. Voor beursfondsen met één (of meerdere) zogenaamde *defined benefit plans* hebben de nieuwe regels significante gevolgen. Veel beursfondsen zullen een eenmalige last moeten nemen tegen het eigen vermogen en/of de komende jaren hogere pensioenlasten in de winst- en verliesrekening moeten verantwoorden. De VEB heeft in haar Specrapuntenbrief 2013 (zie bijlage 1) aan de beursgenoteerde ondernemingen verzocht in hun jaarverslag de verwachte gevolgen te beschrijven voor de winst- en verliesrekening en het eigen vermogen. In ieder geval dient de consequentie voor verschillende solvabiliteitsratio's (bijvoorbeeld: solvabiliteit, gearing en rentedekking) behandeld te worden, alsook de gevolgen hiervan voor eventuele bankafspraken.

De boekhoudkundige verwerking van pensioenverplichtingen is één aspect, de kasuitstromen die daarmee samenhangen zijn wellicht nog relevanter. De (potentiële) kasuitstromen naar pensioenfondsen staan los van de boekhoudkundige verplichtingen voor de onderneming en zijn afhankelijk van de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds en de financieringsovereenkomst tussen het pensioenfonds en de onderneming. De VEB heeft de beursfondsen verzocht de beleggers meer informatie te verschaffen over de mogelijke cashverplichtingen die met het pensioenfonds zijn aangegaan alsook de wijze waarop de cashrisico's beperkt kunnen worden. Beursfondsen zouden ten minste inzicht moeten geven in een scenarioanalyse waarbij drie scenario's (base-, worst- en best case scenario) worden geschetst voor de komende jaren.

De VEB verneemt graag van de accountant: (i) of hij kennis heeft genomen van de afspraken van het beursfonds met het betreffende pensioenfonds; (ii) een uitleg wat deze verplichtingen concreet voor het beursfonds inhouden de komende jaren; en (iii) een toelichting bij de scenarioanalyse van de onderneming.

5. Kennis van deze brief en vragenlijst

De VEB gaat er van uit dat de aangeschreven accountantskantoren en de daarbij aangesloten accountants kennis zullen nemen van deze brief en de daarin opgenomen vragen.

De VEB verwacht van de accountant dat deze inhoudelijk antwoord geeft op de vragen van de AvA-bezoekers, waaronder de in deze brief genoemde vragen.

Wij rekenen, met uw hulp, op een transparante jaarrekening en jaarverslag en zien uit naar een vruchtbare discussie in de AvA.

Wij zijn gaarne bereid het voorgaande mondeling toe te lichten.

Een kopie van deze brief stuurden wij aan de NBA.

Vereniging VEB NCVB

Vereniging VEB NCVB

Postbus 240, 2501 CC Den Haag
Amaliastraat 7, 2514 JC Den Haag

T: +31 (0)70 313 00 00
F: +31 (0)70 313 00 00

I: www.vcb.net
E: info@veb.net

REG: ABN-AMRO 51.70.19.485
KVK: 40408053

Mr. J.M. Slagter

Directeur

Mr. G.F.E. Koster

Advocaat

Bijlage 1: Speerpuntenbrief 2013 aan de Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen

Bijlage 2 | Brief van de VEB

20 januari 2014

Vereniging VEB NCVB

Postbus 240, 2501 CE Den Haag
Amaliastraat 7, 2514 JC Den Haag

T: +31 (0)70 313 00 00
F: +31 (0)70 313 00 99

I: www.veb.net
E: info@veb.net
Rek: ABN-AMRO 51.70.19.485
KvK: 40408053

BDO Accountants & Belastingadviseurs B.V.
Deloitte Accountants B.V.
Ernst & Young LLP
KPMG Accountants N.V.
Mazars Paardekooper Hoffman Accountants N.V.
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Kopie aan:

Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (“NBA”)

Den Haag: 20 januari 2014
Referentie: 2014002 GK / DT / JMS
Betreft: Aandeelhoudersvergaderingseizoen 2014 en de verwachte bijdrage van de accountant

Geachte dames en heren,

De Vereniging VEB NCVB (“VEB”) vraagt graag uw aandacht voor het volgende.

Begin 2013 stuurden wij aan de grote accountantskantoren een brief met het verzoek tijdens de algemene vergadering (“AvA”) meer uitleg te geven over hun controlewerkzaamheden en bevindingen. Tijdens het AvA-seizoen 2013 is gebleken dat accountants (desgevraagd) meer uitleg hebben gegeven dan voorheen.¹ Dat is een positieve ontwikkeling. De VEB hoopt en verwacht dat accountants en beursvennootschappen bereid zijn deze lijn in 2014 door te trekken.

Met het oog op de jaarrekening en het jaarverslag over 2013 en de daaropvolgende AvA berichten wij u graag over hetgeen de VEB van de accountants in 2014 verwacht. Ook meldt de VEB in deze brief reeds enkele punten die wij voornemens zijn aan de orde te stellen tijdens het AvA-seizoen 2014.

Centraal in deze brief staat de breed gedragen wens van beleggers om een uitgebreide, ondernemingsspecifieke controleverklaring.²

1. Algemeen standpunt VEB in accountancydiscussie

De VEB wil dat de accountant daadwerkelijk functioneert als vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer. Daarbij dient de accountant de financiële verslaggeving te controleren voor de buitenwereld: de gebruiker van de jaarrekening.

De accountant is met zijn wettelijke controletaak, kennis en ervaring bij uitstek geschikt het management van ondernemingen kritisch te toetsen. In ieder geval waar het gaat om de

¹ Zo blijkt uit een VEB evaluatie en het NBA Onderzoek “Accountant, wat heb je te vertellen?” van eind 2013 (“NBA Onderzoek”).

² Zie ook de brief die Eumedion aan de grote accountantskantoren en beursvennootschappen stuurde. Zie: http://www.eumedion.nl/public/kennisbank/speerpuntenbrief/brief_aan_accountantskantoren.pdf

Vereniging VEB NCVB

Postbus 240, 2501 CE Den Haag
Amaliastraat 7, 2514 JC Den Haag

E: www.veb.net
E: info@veb.net

T: +31 (0)70 313 00 00
F: +31 (0)70 313 00 99

Rek. ABN-AMRO 51.70.19.485
KvK 40408053

toepassing van de financiële verslaggevingstandaarden. Daarmee speelt de accountant een belangrijke rol in het geheel van *checks and balances* binnen de beursvennootschap.

De maatschappij in het algemeen en de aandeelhouders (alsmede eventuele andere beleggers zoals certificaat- of obligatiehouders) in het bijzonder verwachten van de accountant dat hij deze rol op zich neemt.

2. Uitgebreide, ondernemingsspecifieke controleverklaring is gewenst

Inherent aan zijn rol als vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer zal de accountant ook aan de gebruiker van de jaarrekening uitleg moeten geven over zijn werkzaamheden en bevindingen. Het is gewenst dat de accountant deze uitleg geeft in zijn controleverklaring. Op deze manier kan het maatschappelijk verkeer op hetzelfde tijdstip kennis nemen van de bevindingen van de accountant.

De VEB heeft met belangstelling kennis genomen van de pilot³ van de IAASB en de NBA om meer ondernemingsspecifieke controleverklaringen op te stellen ("Pilot").

Eumedion heeft in haar brief van 7 oktober 2013⁴ aan alle beursvennootschappen en accountantskantoren laten weten dat zij graag ziet dat beursvennootschappen aan de Pilot meewerken. De VEB herhaalt die wens.

Onderdeel van de uitgebreide controleverklaring – naar Angelsaksisch voorbeeld – behoort te zijn dat informatie wordt gegeven over:

- a) de *going concern* veronderstelling;
- b) de belangrijkste risicogebieden voor materiele afwijkingen in de jaarrekening;
- c) de reikwijdte van de controlewerkzaamheden; en
- d) de toepassing van het concept van materialiteit;

De VEB ziet bovendien graag dat in de controleverklaring een overzicht wordt gegeven van de belangrijkste *bevindingen* van de accountant bij zijn controle (de hoofdpunten van de management letter⁵ en het accountantsverslag).⁶ Voorts dient de uitgebreide controleverklaring de belangrijkste *aanbevelingen* aan het management en de commissarissen te bevatten. Het spreekt voor zich dat de accountant in de daaropvolgende jaren rapporteert op welke wijze (en in welke mate) de onderneming opvolging heeft gegeven aan zijn aanbevelingen. Als de beursvennootschap de aanbevelingen van de accountant naast zich neerlegt, dient het maatschappelijk verkeer daarvan op de hoogte te worden gesteld. Dit dient eveneens in de uitgebreide controleverklaring te worden vermeld.

De VEB ziet graag dat alle beursgenoteerde vennootschappen aan de Pilot meewerken. Beleggers kunnen de uitgebreide controleverklaringen dan beter vergelijken. Het niet

³ <http://www.nba.nl/Actueel/Nieuws/Nieuwsarchief/Accountantskantoren-testen-nieuwe-verklaring/>

⁴ Zie voetnoot 2.

⁵ Uit het NBA Onderzoek volgt dat een aantal ondernemingen al inzage geven in de hoofdpunten van de management letter, zie NBA Onderzoek pag 25.

⁶ Voorbeelden hiervan zijn de bevindingen van de accountant ten aanzien van mogelijke risico's en geconstateerde verbeterpunten/lacunes in processen, (it-) systemen en interne controlemechanismen die een betrouwbare informatieverstrekking moeten borgen.

Vereniging VEB NCVB

Postbus 240, 2501 CE Den Haag
Amaliastraat 7, 2514 JC Den Haag

T +31 (0)70 313 00 00
F +31 (0)70 313 00 99

W www.veb.net
E info@veb.net

Rek. ABN-AMRO 51.70.19.485
KvK 40408053

meewerken aan de Pilot – terwijl andere vennootschappen wel meer openheid geven – kan leiden tot verkeerde conclusies bij de gebruiker van de jaarrekening. Dat is ongewenst.

De VEB zal aan vennootschappen en de betreffende accountants die niet deelnemen aan de Pilot vragen naar hun overwegingen daartoe.

3. Een kritische controle van het jaarverslag is gewenst

De VEB heeft met aandacht kennis genomen van de discussies op het gebied van *integrated reporting*. Het is duidelijk dat het maatschappelijk verkeer gebaat is bij meer en op gestructureerde wijze gepresenteerde informatie over beursvennootschappen.⁷

Veel van de informatie die *integrated reporting* beoogt te bieden, behoort ook al onderdeel te zijn van het huidige jaarverslag, bijvoorbeeld het corporate governance verslag en de risicoparagraaf.

De ervaring van de VEB leert dat beursvennootschappen nog een grote slag kunnen maken met de kwaliteit van het jaarverslag. Zo blijkt uit analyses van de VEB en ook uit academisch onderzoek⁸ dat de kwaliteit van het verslag van de raad van commissarissen onder de maat is.

Als anticipatie op *integrated reporting* is in ieder geval meer aandacht voor de kwaliteit van het jaarverslag geboden. Niet alleen door de beursvennootschap, maar ook door de accountant.

De rol van de accountant bij (de controle van) het jaarverslag is onderbelicht; hij dient te controleren in hoeverre het jaarverslag⁹ verenigbaar is met hetgeen in de jaarrekening staat opgenomen.¹⁰ Veel accountants vatten dat aldus op dat zij het jaarverslag slechts beperkt hoeven te controleren en alleen dienen in te grijpen bij evidente onjuistheden. Voor de VEB is een dergelijke, beperkte toets van het jaarverslag onvoldoende. De VEB zal zo nodig gerichte vragen stellen over de toets van de accountants bij bepaalde passages in het jaarverslag.

⁷ Een andere belangrijke toegevoegde waarde van *integrated reporting* zou moeten zijn dat ondernemingen een adequate continuïteitsanalyse geven. Onderdeel daarvan is het uitleggen van (de bestendigheid van) het verdienmodel en een concurrentieanalyse.

⁸ Zie Mijntje Lückcrath-Rovers en Margot Scheltema in Goed Bestuur & Toezicht nr. 2 2012

⁹ Onder het jaarverslag valt in ieder geval het verslag van het bestuur, het verslag van de raad van commissarissen en de corporate governance verslag (inclusief de risicoparagraaf).

¹⁰ Op grond van de wet moet een jaarverslag (art 2:391 lid 1 BW): "een getrouw beeld [geven] van de toestand op de balansdatum, de ontwikkeling gedurende het boekjaar en de resultaten van de rechtspersoon en van de groepsmaatschappijen waarvan de financiële gegevens in zijn jaarrekening zijn opgenomen. [...] Het jaarverslag geeft tevens een beschrijving van de voornaamste risico's en onzekerheden waarmee de rechtspersoon wordt geconfronteerd. [...]" Lid 4 van dit artikel bepaalt dat het jaarverslag niet in strijd mag zijn met de jaarrekening. Art 3:393 lid 3 BW bepaalt dat: De accountant onderzoekt of de jaarrekening het in artikel 362 lid 1 vereiste inzicht geeft. Hij gaat voorts na, of de jaarrekening aan de bij en krachtens de wet gestelde voorschriften voldoet, of het jaarverslag, voor zover hij dat kan beoordelen, overeenkomstig deze titel is opgesteld en met de jaarrekening verenigbaar is.

Vereniging VEB NCVB

Postbus 240, 2501 CE Den Haag
Amaliastraat 7, 2514 JC Den Haag

E: www.veb.net
E: info@veb.net

T +31 (0)70 313 00 00
F +31 (0)70 313 00 99

Rek. ABN-AMRO 51.70.19.485
KvK. 40408053

Op grond van de formulering van de wet¹¹ verwacht de VEB een stevigere rol van de accountant bij de controle van het jaarverslag. De accountant dient kritischer naar het verslag van het bestuur en het verslag van de commissarissen te kijken.

Onderdeel van het jaarverslag is het corporate governance verslag van de vennootschap¹². De VEB onderschrijft de visie van de Monitoring Commissie Corporate Governance Code. Deze bedeeft de accountant een prominenter rol toe bij de controle van de verslaglegging over de naleving van de code.¹³

De accountant dient actiever te toetsen of een onderneming een juist en volledig beeld geeft van de naleving van de Corporate Governance Code.¹⁴ De accountant dient over zijn bevindingen ten aanzien van de naleving ook richting aandeelhouders verslag te doen.

4. De AvA als podium voor de accountant

Het is niet duidelijk in hoeverre beursvennootschappen gehoor geven aan de Pilot. Daarnaast dient de mogelijkheid te blijven bestaan om tijdens de AvA de accountant te bevragen. De VEB zal dan ook tijdens het komende AvA-seizoen de accountants van beursvennootschappen kritisch bevragen over zijn onderzoek en bevindingen.

5. Ontheffing tot het verstrekken van (vertrouwelijke) informatie aan de AvA

Zoals bekend heeft de NBA een "standaardmogelijkheid" tot ontheffing voor het verstrekken van bepaalde vertrouwelijke informatie aan de AvA. Deze ontheffing is opgenomen in de model brieven die de accountant kan gebruiken bij het accepteren van de controleopdracht.¹⁵ Uit het NBA Onderzoek blijkt dat bijna iedere accountant deze ontheffing heeft verkregen. De VEB gaat er van uit dat ook in 2014 iedere accountant deze ontheffing zal krijgen van de vennootschap.

6. Opstelling van de accountant in de AvA, aanwezigheid van accountant in een BAVA

De ervaring leert dat de accountant niet altijd de gehele AvA aanwezig is.¹⁶ Gezien zijn "correctieplicht"¹⁷ tijdens de AvA is dit niet wenselijk. Als de accountant meent de AvA eerder te moeten verlaten, zal de VEB naar de reden daarvan vragen.

De VEB ziet het als wenselijk dat de accountant ook aanwezig is tijdens een buitengewone AvA ("BAvA"), voor zover zijn aanwezigheid van belang is voor zijn functioneren als

¹¹ Zie voetnoot 10.

¹² Zie art. 2:391 lid 5 BW.

¹³ Rapport 2012 Monitoring Commissie Corporate Governance Code, pag 9.

¹⁴ Zie in dat kader de Concept NBA-handreiking Accountant en corporate governance informatie van 3 december 2013.

¹⁵ Zie http://www.nba.nl/Documents/HRA/hra_deel_3.pdf op p. 25 staat een voorbeeldbrief van een opdrachtbevestiging waarin ook het optreden van de accountant in de AvA aan bod komt.

¹⁶ Zo vertrok de accountant van Imtech (KPMG) voortijdig bij de AvA van Imtech van 28 juni 2013 en van 2 augustus 2013. Gezien de gebeurtenissen bij Imtech is dat onbegrijpelijk.

¹⁷ Zie daarover pagina 5 van Praktijkhandreiking 1118 'Het optreden van de externeaccountant in de algemene vergadering van aandeelhouders bij beursgenoteerde vennootschappen'.

Vereniging VEB NCVB

Postbus 240, 2501 CE Den Haag
Amallastraat 7, 2514 JC Den Haag

T +31 (0)70 313 00 00
F +31 (0)70 313 00 99

W: www.veb.net
E: info@veb.net
Rek. ABN-AMRO 51.70.19.485
KvK. 40408053

accountant. Het spreekt voor zich dat de accountant niet aanwezig hoeft te zijn op een BA vA als deze is uitgeschreven om “slechts” een commissaris te benoemen.

Bij een accountantswissel is het noodzakelijk dat de zowel de oude als de nieuwe accountant aanwezig is op de AvA of BA vA.¹⁸ Beide accountants dienen bevraged te kunnen worden.

7. Vragen aan de accountant

De VEB verlangt van de accountant dat hij transparant is tijdens de AvA over zijn controlewerkzaamheden en bevindingen.

Ook in 2014 ziet de VEB graag dat de accountant in de AvA het initiatief neemt en een presentatie geeft over zijn controlewerkzaamheden en bevindingen.

De accountant dient bij de beantwoording van vragen de belangen van betrokkenen zorgvuldig af te wegen. Voor de VEB is duidelijk dat de belangen van de gebruiker van de jaarrekening uiteindelijk doorslaggevend dienen te zijn, tenzij beantwoording van de vragen de onderneming schaadt. Indien transparantie ontoelaatbare schade zou berokkenen, dient de accountant op zijn minst uit te leggen waarom dit volgens hem het geval zou zijn.

Neemt de accountant niet het initiatief tot het geven van uitleg over zijn functioneren, dan zal de VEB op de AvA putten uit de volgende (niet-limitatieve) vragenlijst:

1. Wat was de scope van uw accountantscontrole?
2. Hoe hoog was de materialiteitsdrempel bij uw controle?
3. Hoe bent u te werk gegaan bij de controle van buitenlandse dochtermaatschappijen (afhankelijk van de aard van de onderneming)?
4. Wat waren uw bevindingen van de controle? Wat waren de hoofdpunten van de management letter? Wat waren uw bevindingen op deze hoofdpunten?
5. Hoe beoordeelt u de schattingen/aannames van het management in de jaarrekening? Hoe schat u deze in (conservatief, gematigd of agressief)?
6. Wat was uw rol ten aanzien van het jaarverslag (zie paragraaf 3)? Hoe kwalificeert u de toon van de raad van bestuur in het jaarverslag (conservatief, gematigd of agressief)?
7. Wat was u rol bij de controle van de halfjaar cijfers / tussentijdse cijfers van de onderneming?
8. Wat was uw rol ten aanzien van het corporate governance verslag. Hoe heeft u de naleving getoetst? Geeft de onderneming naar uw mening een juist en volledig beeld van de naleving van de Corporate Governance Code?
9. Hoe kwalificeert u de prognoses van de directie waarop bijvoorbeeld de boekwaarde van de goodwill (immateriële activa) alsmede eventuele impairments zijn gebaseerd (conservatief, gematigd of agressief)?

¹⁸ Een voorbeeld van hoe het niet hoort is de buitengewone AvA van Brunel van 15 augustus 2013. Deze BA vA bevatte slechts een agendapunt: de benoeming van PwC als nieuwe accountant van Brunel. Daarmee nam de onderneming afscheid van Deloitte. Na de eerder in 2013 aan het licht gekomen fraude in Houston leek Deloitte daarmee slachtoffer te worden van deze malversaties. Brunel beklemtoonde dat de benoeming van PwC geen verband hield met de Amerikaanse fraude. De benoeming was volgens Brunel het gevolg van de vanaf 2016 wettelijk verplichte accountantskantoorrotatie. De accountants van Deloitte en PwC waren beiden niet ter vergadering aanwezig voor nadere uitleg.

Vereniging VEB NCVB

Postbus 240, 2501 CE Den Haag
Amaliastraat 7, 2514 JC Den Haag

T +31 (0)70 313 00 00
F +31 (0)70 313 00 99

I: www.veb.net
E: info@veb.net

Rek. ABN-AMRO 51.70.19.485
K.v.K. 40408053

10. Hoe kijkt u aan tegen de “Toon aan de Top” binnen de vennootschap? Kunt u iets vertellen over de Toon aan de Top bij (stand alone) dochtermaatschappijen?
11. Bent u tijdens uw onderzoek gestuit op fraude, onregelmatigheden of integriteitsinbreuken bij de vennootschap? Zijn er lopende (forensische of interne) onderzoeken naar dergelijke aangelegenheden?
12. Hoe bereidt u de verplichte rotatie voor?
13. Hoe zorgt u voor voldoende kwaliteit in de controleteams?
14. Bij wisseling van de accountant: wat zijn de hoofdpunten van het controledossier dat u van de vorige accountant heeft verkregen?
15. Zijn er zaken waarvan het maatschappelijk verkeer naar uw mening op de hoogte moet worden gesteld?

Bij de laatste *catch all*-vraag geldt dat de accountant bij uitstek zijn rol als “poortwachter” of signalerende accountant kan vervullen.¹⁹

De VEB verwacht dat de in de AvA aanwezige accountant antwoord geeft op deze vragen, op een voor de gemiddelde belegger duidelijke wijze, zonder daarbij in vaktechnisch jargon te vervallen.

8. Kennis van deze brief en vragenlijst

De VEB gaat er van uit dat de aangeschreven accountantskantoren en de daarbij aangesloten accountants kennis zullen nemen van deze brief en de daarin opgenomen vragen.

Wij rekenen, met uw hulp, op een transparante jaarrekening en jaarverslag en zien uit naar een vruchtbare discussie in de AvA. Wij zijn gaarne bereid het voorgaande mondeling toe te lichten.

De VEB zal daarom een kopie van deze brief aan alle beursvennootschappen sturen. Een kopie van deze brief sturen wij ook aan de NBA.

Vereniging VEB NCVB

Bijlage 1: Speerpuntenbrief 2014 aan de Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen

¹⁹ Het spreekt voor zich dat uitlatingen in de AvA pas aan het eind van de escalatieladder dienen te volgen, zie daarvoor het NBA Rapport “de signalerende accountant” p. 9.

Bijlage 3 | Onderzoekspopulatie

Cursief gedrukt zijn de ondernemingen waarvan de (concept) notulen van de jaarvergadering 2014 niet konden worden bestudeerd voor het onderzoek.

AEX-index	AMX Index	AScX index
Aegon	Aalberts	AMG
Ahold	Accell	Amsterdam Comm.
Akzo Nobel	Arcadis	Ballast Nedam
ASML	ASMI	BESI
Boskalis	BAM	<i>Beter Bed</i>
Corio	<i>Binck Bank</i>	<i>Brill</i>
Delta Loyd	Brunel	Docdata
DSM	<i>Corbion</i>	DPA Group
<i>Fugro</i>	Exact	Grontmij
<i>Gemalto</i>	Imtech	Grondhandelsgebouwen
Heineken	Nieuwe Steen Inv.	Heijmans
ING	Nutreco	HES Beheer
KPN	Post NL	ICT Automatisering
OCI	Sligro	KasBank
Philips	Ten Cate	<i>Kendrion</i>
Randstad	<i>TKH</i>	Nedap
<i>Reed Elsevier</i>	Tom Tom	Neways Electronics
SBM	USG People	Oranjewoud
TNT Express	Vast Ned Retail	Ordina
Unilever cert.	Vopak	Stern Groep
Wolters Kluwer	Wereldhave	Telegraaf MediaGroep
Ziggo		<i>Value8</i>
		Wessanen

Bijlage 4 | Onderzoeksvragen

Algemeen

Naam onderzoeker: _____ Naam beursfonds: _____

Boekjaar: _____ Datum AVA: _____

Accountant _____ van BDO
 Deloitte
 EY
 PwC
 KPMG
 Anders, namelijk: _____

Vragen

A Vastlegging AVA-vergadering

- 1 Waren de (concept) notulen door de vennootschap per 1 oktober 2014 op de website geplaatst?
 Ja
 Nee

B Rol Accountant in AVA

- 2 Was de accountant aanwezig in de AVA?
 Ja
 Nee
 Niet bekend
- 3 Is de aanwezigheid van de accountant expliciet genoemd (bij aanvang van de vergadering)?
 Ja
 Nee

- 4 Zijn aan de AVA instructies gegeven rondom het optreden van de accountant in de AVA?
- Ja
  - Nee
- 5 Is ingegaan op de herstelplicht van de accountant?
- Ja
  - Nee
- 6 Is ingegaan op de geheimhoudingsplicht van de accountant?
- Ja
  - Nee
- 7 Blijkt uit de notulen dat de accountant slechts een deel van de vergadering heeft bijgewoond?
(later is gearriveerd of eerder is vertrokken)
- Ja
  - Nee
  - Niet bekend
- 8 Zijn in het geval van een accountantswissel zowel de nieuwe als de oude accountant aanwezig?
- Ja
  - Nee
  - Niet bekend
  - Niet van toepassing

C Input Accountant in AVA

- 9 Blijkt uit de notulen dat de accountant een presentatie heeft verzorgd over zijn aanpak, etc.?
- Ja (kopieer de tekst uit de notulen)
  - Nee
- 10 Zijn vragen aan de accountant gesteld?
- Ja (kopieer de vragen en antwoorden)
  - Nee
- 11 Zijn er indicaties waaruit blijkt dat de accountant gebruik heeft gemaakt van zijn/haar spreekrecht (herstelplicht) in de situatie dat er een materieel onjuiste voorstelling van zaken is gegeven? (zie blz. 5 NBA Praktijkhandreiking 1118)
- Ja (kopieer de tekst uit de notulen)
  - Nee
  - Niet van toepassing

D Evaluatie functioneren accountant

- 12 Is het functioneren van de accountant besproken?
- Ja (kopieer de tekst uit de notulen)
  - Nee

E Overige informatie

- 13 Zijn vragen gesteld die de accountant zou moeten beantwoorden (bijvoorbeeld controleverklaring, management letter en/of het accountantsverslag) maar die niet door de accountant zijn beantwoord mede als gevolg van de adressering (vragensteller benoemd niet specifiek dat hij/hij wil dat de accountant een antwoord op de vraag geeft)?
- Ja (kopieer de vragen en antwoorden)
  - Nee
- 14 Zijn de belangrijkste onderdelen uit de management letter en/of accountantsverslag door de onderneming behandeld?
- Ja
  - Nee
- 15 Was de VEB aanwezig?
- Ja
  - Nee
  - Niet bekend
- 16 Zijn er nog overige opmerkingen? (bijvoorbeeld meer dan 1 accountant aanwezig, etc.)
- Ja (licht de bijzonderheden toe)
  - Nee

Einde vragenlijst

Bijlage 5 | Brief van de NBA

27 maart 2014

Vereniging VEB NCVB
T.a.v. de heer Mr. J.M. Slagter, directeur
Postbus 240
2501 CE 'S-GRAVENHAGE

Postbus 7984
1008 AD Amsterdam
Antonio Vivaldistraat 2-8
1083 HP Amsterdam
T 020 301 03 01
nba@nba.nl
www.nba.nl

Datum	Onderwerp	Referentie	Uw kenmerk	Bijlage(n)	Doorkiesnummer
27 maart 2014	Aandeelhoudersvergaderingseizoen 2014	14/DB/00057	2014002 GK /DT/JMS	-	T (020)3010342 E e.vos@nba.nl

Geachte heer Slagter,

Introductie

Graag danken we u voor uw brief aan de accountantsorganisaties en de NBA waarin u uw verwachtingen van de accountant bij het komen tot de transparantie van de onderneming naar aandeelhouders en andere belanghebbenden tot uitdrukking brengt. In deze brief zullen wij reageren op een aantal van uw vragen en verwachtingen.

Allereerst willen wij ingaan op de rol die de aandeelhouders zelf kunnen spelen bij het bepalen van de scope van de werkzaamheden van de accountantscontrole.

Aandeelhouders zijn op grond van het burgerlijk wetboek de opdrachtgever van de accountant. Ook als de opdracht verstrekt wordt door het management of de Raad van commissarissen dan gebeurt dit omdat de aandeelhouders hen hiertoe impliciet machtigen. De opdracht wordt vastgelegd in een opdrachtbevestiging waarin nadrukkelijk de scope van de opdracht wordt uiteengezet. Deze opdrachtbevestiging is bedoeld om te voorkomen dat er onduidelijkheid ontstaat tussen de opdrachtgever en de accountant over de uit te voeren werkzaamheden en de omvang van de rapportage. Uiteraard zal de scope van de werkzaamheden van de accountant tenminste bestaan uit de in het burgerlijk wetboek en andere regelgeving vastgelegde werkzaamheden.

Als de VEB van mening is dat de huidige werkzaamheden van een jaarrekening onvoldoende transparantie garanderen – zoals wij bijvoorbeeld afleiden uit uw oproep om het jaarverslag te controleren - dan moeten aandeelhouders in aandeelhoudersvergaderingen ervoor zorgdragen dat accountants de opdracht krijgen om de door de VEB gewenste aanvullende werkzaamheden uit te voeren. Hiermee kan dan rekening gehouden worden bij het overeenkomen van de opdracht, het bepalen van het daarbij horende budget en het plannen van de opdracht. Onderwerpen die op deze wijze aan de orde kunnen worden gesteld zijn het controleren van het jaarverslag en het controleren of de onderneming voldoet aan de Corporate Governance Code. De NBA beveelt dergelijke werkzaamheden van harte aan omdat zij een bijdrage kunnen leveren aan meer transparante verslaggeving maar geeft gelijktijdig aan dat deze momenteel veelal geen onderdeel uitmaken van de thans verstrekte opdrachten.

Rol bestuur, RVC en accountant bij het verschaffen van transparantie.

Het is de rol van het bestuur en de RVC om transparant te rapporteren over de onderneming. Het is de verantwoordelijkheid van de accountant om de verantwoording van de onderneming te certificeren, waarbij hij vaststelt of de verantwoording is opgesteld in overeenstemming met het relevante normenkader. Naar aanleiding van zijn controle informeert de accountant het bestuur en de RVC, als interne toezichthouder over zijn bevindingen. Het is niet de rol van de accountant om zijn inzichten met betrekking tot de onderneming te delen met aandeelhouders en andere externe belanghebbenden.

Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

The logo for the Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) features a thick orange horizontal bar above the letters 'NBA' in a bold, orange, sans-serif font.

Het delen van de inzichten zou strijdig zijn met de 8ste EU-richtlijn en de Wta die stellen dat de accountant die tijdens het verrichten van een wettelijke controle de beschikking krijgt over gegevens waarvan hij het vertrouwelijke karakter kent of redelijkerwijs moet vermoeden, verplicht is tot geheimhouding van die gegevens, behoudens voor zover hij bij of krachtens wettelijk voorschrift tot mededeling verplicht is. Wel treedt de NBA graag met de VEB en Eumedion, vertegenwoordigers van het bedrijfsleven en andere belanghebbenden in overleg of de RVC of het audit committee de verplichting moet krijgen om te rapporteren over de zaken die zijn besproken met de accountant. De NBA heeft hier al een eerste aanzet voor gegeven tijdens de ronde tafel op 7 februari waar een vertegenwoordiger van de VEB bij aanwezig was. De NBA denkt in dit kader aan het in Engeland door de FRC geïntroduceerde model.

De meer informatieve accountantsverklaring – die de NBA wil voorschrijven voor boekjaren 2014 - zal wat de NBA betreft met name in moeten gaan op de kernpunten van de controle. Door inzicht te geven in de door de accountant uitgevoerde werkzaamheden moeten gebruikers het vertrouwen krijgen dat de controle goed is uitgevoerd en dat de accountant zijn aandacht gericht heeft op de relevante zaken van de onderneming. Hierbij richt de NBA zich primair op het model van de IAASB en de voorstellen van de EU en niet zozeer op het Angelsaksische model.

Pilot NBA

De NBA is verheugd dat Eumedion en VEB het initiatief van de NBA om een pilot met de nieuwe controleverklaring uit te voeren toe juichen. De pilot met de nieuwe verklaring is primair gericht geweest op het testen van de verklaring op basis van de controle van de jaarrekening 2012. Deze pilots waren niet opgezet met de bedoeling de uitkomsten te delen met externe belanghebbenden. Daarmee is getest op echte data (data 2012) om problemen met de implementatie van de verklaring in 2014 te voorkomen. Voor het doel van de pilot was het ook niet nodig om deze uit te voeren bij alle beursfondsen.

De NBA heeft zich gerealiseerd dat testen met dit nieuwe model met betrekking tot de data 2012 er toe kon leiden dat sommige accountants er voor zouden kiezen de nieuwe verklaring al in 2013 te implementeren. Deze zogenaamde 'early adoption' kan leiden tot verschillen in de wijze van implementatie, maar is tegelijkertijd illustratief voor de positieve houding van de sector.

Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

The logo of the Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) consists of a thick orange horizontal bar above the letters 'NBA' in a bold, orange, sans-serif font.

'Controle' van het jaarverslag

In uw brief geeft u aan dat veel accountants in uw optiek het jaarverslag onvoldoende 'controleren'. Zoals eerder aangegeven in deze brief kunnen accountants het jaarverslag controleren. De praktijk is echter dat accountants hier veelal geen opdracht hebben gekregen. Zij zullen zich dan ook beperken tot de wettelijke taak om vast te stellen dat het jaarverslag is opgesteld in overeenstemming met de verplichtingen in Boek 2 uit het BW en dat het jaarverslag voor zover de accountant kan beoordelen niet strijdig is met de jaarrekening.

Aanwezigheid tijdens de (B)AvA

U geeft aan het op prijs te stellen dat de accountant aanwezig is bij de (B)AvA's van ondernemingen. Uiteraard willen accountants aan dit verzoek tegemoet komen maar zij zullen daartoe uitgenodigd moeten worden door het bestuur van de onderneming. Wij stellen dan ook voor dat u in de aandeelhouders vergadering met het bestuur afsprekt dat de accountant bij al deze vergaderingen wordt uitgenodigd.

Specifieke vragen.

Met betrekking tot de specifieke vragen herkennen wij twee thema's . Het eerste thema betreft vragen of onderdelen van vragen die betrekking hebben op de manier waarop de accountant zijn werkzaamheden heeft uitgevoerd. (Vraag 1, 2, 3, 6 eerste deel, 7 8 eerste deel, 12 en 13) U raakt hierbij een aantal thema's waarover ook wordt gediscussieerd in het kader van de nieuwe accountantsverklaring en de voorstellen daarvoor van de EU en de IAASB. Zoals eerder aangegeven zijn wij voornemens deze verklaring voor boekjaren 2014 verplicht te stellen. Wij zouden graag zien dat we het komende jaar draagvlak krijgen voor de inhoud van de meer informatieve verklaring bij verstrekkers

en gebruikers, en dat we in dit kader ook afspraken maken over de onderwerpen die aan de orde worden gesteld.

Wij zijn dan ook van mening dat de vragen op dit punt in sommige gevallen te vroeg komen en wijzen erop dat de verantwoording hierover nog geen verplichtend karakter heeft. Het is aan de accountant of hij inhoudelijk op deze vragen in wil gaan.

Het tweede thema heeft betrekking op de visie van de accountant op een aantal zaken bij de onderneming. (Vraag 4, 5, 6 tweede deel, 8 tweede deel, 9, 10, 11, 14 en 15) Zoals aangegeven zal de accountant bij eventuele bevindingen over dit soort zaken communiceren met de interne toezichthouder (de RVC / het audit comité). Dit doet hij onder andere op grond van de Standaarden 260 en 265. Het is niet aan de accountant om de aandeelhouders hierover te informeren. Het is aan de onderneming om te bepalen of zij externe belanghebbenden wil informeren over de informatie die is gedeeld door de accountant. Daarom zijn wij van mening dat als deze vragen gesteld moeten worden aan de RVC. Het is aan de RVC om te bepalen of ze op deze vragen in wil gaan. Als de RVC besluit inhoudelijk te antwoorden en deze weergave zou onjuist zijn dan zal de accountant er zorg voor moeten dragen dat de juiste informatie wordt verstrekt.

Voor de goede orde merken wij op dat het niet verplicht is om het controle dossier over te dragen bij het wisselen van accountant zoals gesuggereerd in vraag 14. In de EU regelgeving, die nog niet definitief is vastgesteld, wordt wel gesproken over een overdrachtdossier.

Met vriendelijke groet,
Namens het Bestuur NBA

Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

The logo for the Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) consists of a solid orange horizontal bar above the letters 'NBA' in a bold, orange, sans-serif font.

Drs. Huub H.H. Wieleman RA
Voorzitter NBA

Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

Antonio Vivaldistraat 2 - 8
1083 HP Amsterdam
Postbus 7984
1008 AD Amsterdam

T 020 301 03 01
E info@nba.nl
I www.nba.nl